Meridiane

DIN LIN

INUNDAȚIA

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURĂ ŞI ARTĂ

DIN LIN ★ INUNDAȚIA

Lei 1.50

Lui c. Spudercă – Actor – 1955

Meridiane

DIN LIN

INUNDAȚIA

EDITURA DE STAT PENTRU LITERATURA ȘI ARTA

In romîneşte de *Ada Chirilă*

CUVINT INAINTE

Din Lin este un nume cunoscut în ţara noastră. Romanul ei „Răsare soarele deasupra rîului Sangan", apărut încă acum cîţiva ani în traducere romînească, s-a bucurat de un succes remarcabil în rîndurile cititorilor noştri. Culegerea de faţă vine să îmbogăţească pentru cititorul romîn, cunoaşterea personalităţii artistice a vestitei scriitoare chineze.

Drumul creaţiei lui Din Lin s-a împletit strîns cu drumul dezvoltării ei ca om, ca luptător pentru libertatea şi fericirea poporului chinez. La vîrsta de 20 de ani, în 1927, Din Lin publică primele ei scrieri. De atunci şi pînă astăzi, omul şi scriitorul au străbătut o cale grea şi rodnică.

Debutul tinerei scriitoare se situează într-o perioadă extrem de frămîntată din istoria Chinei. 1927 este anul trădării făţişe de către Gomindan a revoluţiei burghezo-democratice, anul de început al sălbaticei

represiuni ciankaişiste împotriva tuturor elementelor înaintate din popor şi, în primul rînd, împotriva comuniştilor. Ruperea frontului unic dintre Gomindan şi Partidul Comunist, instaurarea terorii contrarevoluţionare, produc o adîncă sciziune şi în rîndurile literaţilor. Începe o lungă perioadă de luptă între diferitele curente reacţionare, pe de o parte, şi curentul realist promovat de scriitorii credincioşi năzuinţelor populare, pe de altă parte. Slujitorii literari ai feudalismului militează pentru o artă ruptă de realitate şi de ideile revoluţiei, pentru întoarcerea la filozofia lui Confucius, împotriva oricăror inovaţii pe linia apropierii operei artistice de înţelegerea maselor populare. Ei se ploconesc în faţa maculaturii pornografice tipărită în occident, imită pînă la saturaţie romanele medievale, „modernizîndu-le" prin introducerea unor „eroi contemporani" de tipul gangsterilor din S.U.A.

În ciuda represiunilor, literaţii progresişti se unesc şi mai strîns sub steagul revoluţiei. În 1930, ei organizează „Liga scriitorilor de stînga", aflată sub îndrumarea Partidului Comunist. Marele scriitor Lu Sin, fondatorul realismului critic în literatura chineză, se apropie treptat de realismul socialist, devenind promotorul celor mai înaintate poziţii în noua literatură chineză. Scriitorii progresişti luptă fără cruţare împotriva curentelor reacţionare, punîndu-şi talentul în slujba victoriei Armatei populare, mulţi dintre ei fiind încadraţi şi ca ostaşi în rîndurile ei.

În această atmosferă apare pe arena literară tînăra Din Lin. Ea înţelege să meargă de partea adevărului

— şi ca om şi ca scriitor. Deşi se trage dintr-o familie de moşieri, tînăra scriitoare se apropie de idealurile populare şi scrie primele ei lucrări — încă înnegurate de unele confuzii ideologice — sub influenţa mişcării spre libertate a poporului. Povestiri ca „Jurnalul Sofiei", „Căsuţa din Tiniunli" şi altele, s-au bucurat de o apreciere favorabilă din partea cititorilor, cu toate că scriitoarea încă nu ştia să dea soluţii problemelor pe care le aborda, menţinîndu-se mai mult la o critică socială fără perspectivă. Scriitoarea însăşi se va judeca mai tîrziu în felul următor: „Dacă la bătrîneţe ar fi trebuit să trăiesc numai printre aceste hîrtii vechi, mi-aş fi pierdut încrederea în mine."

Din Lin însă nu şi-a îngăduit să rămînă la aceste „hîrtii vechi". Ea a depus o mare muncă de însuşire a învăţăturii marxist-leniniste; o mare muncă, nu numai de bibliotecă, ci şi pe fronturile luptei pentru eliberarea poporului său. De-a lungul anilor, ea s-a transformat într-un ostaş înaintat al revoluţiei şi a dat la iveală noi şi noi opere, care marchează drumul ei ascendent. Dintre acestea cităm: romanul „Vei Hu", povestirile „Şanhai în primăvara anului 1930", „Tianţiaciun", „Vestea", „Poetul Ialov" şi multe altele. În timpul războiului antijaponez, scriitoarea publică numeroase culegeri de schiţe şi povestiri, ca: „Glontele păstrat", „Cînd am fost în satul Siantun", „După un an" şi altele. Aceste lucrări sînt străbătute de o mare dragoste pentru patrie, pentru eroicii luptători din Armata Roşie; ele demască pe duşmanii patriei — invadatorii japonezi — ca şi pe defetiştii, palavragiii,

dezertorii și trădătorii gomindaniști. Din Lin înfățișează cu o caldă simpatie pe oamenii simpli, pe eroii anonimi ai războiului patriotic ; ea slăvește cu patimă ideile nemuritoare ale comunismului. In mai toate operele sale se întîlnesc minunate descripții ale naturii, ale frumuseților străvechii sale patrii.

Din 1937, Din Lin activează în raioanele eliberate de către Armata populară, în vestita fortăreață a revoluției chineze — Ienan. Operele ei devin din ce în ce mai strălucitoare, mai mature, atît din punct de vedere ideologic, cît și artistic. Cunoscuta cuvîntare rostită de Mao Țze-dun, în 1942, la Ienan, cu privire la problemele literaturii, are o puternică influență asupra scriitoarei, care se îndreaptă cu pași siguri pe drumul realismului socialist. Romanul „Răsare soarele deasupra rîului Sangan", creat cu puțin timp înaintea victoriei revoluției chineze, este o mare biruință nu numai a scriitoarei, ci și a întregii literaturi chineze. Romanul relevă un scriitor realist-socialist pe deplin format, cu o profundă cunoaștere a concepției marxist-leniniste, precum și a realității, la transformarea căreia — spre binele marelui său popor — contribuise cu pasiune revoluționară și activista Din Lin. Astăzi, Din Lin este una din figurile cele mai proeminente ale noii literaturi chineze. Premiul Stalin i-a încununat nu de mult prodigioasa activitate artistică pusă în slujba poporului.

Nu voi insista asupra celor trei lucrări tipărite în culegerea de față. Cititorii le vor putea aprecia tot atît de bine ca și semnatarul acestor rînduri. Aș vrea doar să subliniez că nuvela „Inundația" a fost scrisă în

anul 1931, fiind inspirată din marea catastrofă ce s-a abătut atunci asupra unui vast teritoriu al Chinei. Nuvela se încheie cu imaginea răscoalei armate a țăranilor, a victimelor inundației, împotriva moșierilor și a funcționarilor feudali. Scriitoarea demască pe adevărații autori ai catatastrofei, pe nesățioșii stăpîni și degradatori ai pămînturilor Chinei. Este un zguduitor tablou al tragediei satului chinez în perioada domniei gomindaniste.

Povestirea „Intr-o noapte" datează din 1932. Materialul ei îl constituie o dramă personală a autoarei. E vorba de crima săvîrșită de gomindaniști împotriva soțului ei, scriitorul Hu E-pin, membru al Partidului Comunist Chinez — care este arestat la primul Congres al „Ligii scriitorilor de stînga" și apoi împușcat, împreună cu alți tovarăși ai săi. In această povestire, Din Lin zugrăvește cu mare măiestrie chipurile unor comuniști chinezi, conștiința lor înaltă, eroismul lor fără margini.

„Fuga" (1933) este un epizod al luptei muncitorilor din Șanhai, privită cu ochii unor țărani care, mînați de mizerie, vin la oraș în căutare de lucru și de hrană.

Povestirea „Fuga" este ultima lucrare scrisă de Din Lin înaintea arestării ei, care a survenit în 1933. Pînă în anul 1937 scriitoarea a fost nevoită să-și întrerupă orice activitate literară. De atunci încoace, munca ei literară s-a desfășurat fără întrerupere, chiar și în cele mai grele perioade ale eroicei lupte de eliberare a poporului.

Aceste date sumare din viaţa şi activitatea eminentei scriitoare chineze, aş vrea să le completez cu cîteva cuvinte de omagiu. Am cunoscut-o pe Din Lin, acum doi ani, la Pekin. Am petrecut o după amiază împreună, la sediul Uniunii Scriitorilor din China, în tovărăşia cîtorva din colegii ei. O femeie plină de demnitate, de hotărîre, dar şi de voioşie molipsitoare. Ne-a fost o gazdă minunată, ne-a copleşit cu atenţia ei veşnic trează, ne-a făcut să ne simţim ca la noi acasă. Am remarcat cunoştinţele ei temeinice cu privire la literatura sovietică şi interesul ei cald pentru ţara şi literatura noastră. Cu modestia atît de caracteristică oamenilor noii Chine, a zîmbit stingherită cînd i-am lăudat cartea „Răsare soarele deasupra rîului Sangan" şi a ţinut să ne asigure, în cîteva rînduri, că are „încă mult de învăţat". Mi-a făcut o impresie atît de bună, încît regret şi astăzi că întrevederea noastră s-a sfîrşit o dată cu primele umbre ale amurgului şi că n-am mai revăzut-o în cursul neuitatei mele călătorii prin marea republică a poporului chinez. Mă simt îndatorat să aduc un tovărăşesc omagiu nu numai scriitoarei, dar şi omului Din Lin, aşa cum am avut cinstea să-l cunosc în acele ceasuri însorite de toamnă.

EUGEN FRUNZĂ

ÎNUNDAŢIA

1

În odaia întunecoasă şedeau stăpînii casei împreună cu rudele lor, sosite în grabă şi în mare panică. Nu vorbea nimeni. Prin uşa deschisă a fanzei[1] pătrundea lumina albastră, difuză, răspîndită de secera lunii — era a noua zi a lunii.

Lao-iao, un băieţel de cinci ani, lipi de pieptul lui Liu Er-ma căpşorul său ras pînă la piele, şi-şi ciuli urechile. Ce anume trebuia să audă — nu ştia nici el. Băieţaşul îi imita însă pe cei mari, care ascultau încordaţi. De undeva de departe se auzea un zgomot care părea un lătrat de cîine. Vîntul legăna copacii din pădurea deasă, stîrnind vuiete ciudate, tulburătoare.

[1] Colibă chinezească.

— Auziți, șopti cineva din colțul odăii. Ia ascultați...

— Parcă ar striga cineva...

— Da... Dinspre fluviu, la trecerea dinspre răsărit.

— Ce naiba, n-aud nimic...

— Ba da, e-adevărat, așa-i, strigă cineva. Tăceți puțin și ascultați.

Această discuție monotonă continuă mult timp. Oamenii obosiră de atîta încordare.

— Ce-o să fie, doamne, doamne! se auzi o voce tremurătoare. Prezicătorul a spus că anul ăsta e-un an de „răscruce". Numai de n-ar veni apa... Multă amărăciune și multe necazuri am mai îndurat eu în viața asta, dar tot nu mă dumiresc ce fel de „răscruce" o mai fi și asta. De moarte nu mă tem, numai copiii și nepoții să-mi rămînă în viață. Nu mi-e milă de mădularele mele bătrîne. Pentru copii mă frămînt atît...

— A îmbătrînit și tot nu are astîmpăr. Naiba să-i ia de fii și de nepoți...

— Taci nerușinato, poate să te audă!

— Să se ducă la culcare. Mao-mei, du-o pe bunica să se culce în patul mătușii San. E tare obosită. Nu-i glumă să bați atîta cale.

— Bunico, bunico! Să mergem la culcare!

— Ce tot îndrugi fetițo! Mai stau. Trebuie să-i aștept. Or mai fi întîrziind mult?

— Privește mamă, s-a liniștit totul acum. Nu se mai aude nimic. Dar unde or fi ei? Ce crezi, n-o să se întîmple nimic în noaptea asta?

— Cine știe! Azi nu mai are rost nici măcar să te închini lui dumnezeu!

— Dumnezeu... Nu cred în dumnezeu. Nu face decît rău. Nu e an să n-avem inundații. Parcă s-a preschimbat în diavol. De s-ar găsi o dată cineva să-l snopească în bătaie fără să-i pese dacă-i dracon sau stăpînul iadului. Prințul Raciji smulgea de unul singur venele draconului. Noi sîntem mulți; s-au adunat și țăranii noștri și refugiații care au pătimit atîta de pe urma inundației; n-o să fim noi în stare să ne unim puterile și să-i tragem o mamă de bătaie unui biet Budha? Uite, acolo oamenii vor să salveze zăgazul. În fiecare noapte stau de pază lîngă zăgaz. Blestemul să cadă și pe apa asta! Las' să vie că noi tot o să mergem să-l batem pe dumnezeu, să nu ne mai facă atîta rău.

— Da-fu, ești încă mic, ce înțelegi tu! Dumnezeu e nevăzut... Nu mai vorbi prostii...

— Dar nici așa, în fiecare an inundație!...

— Hm... o să vedeţi că anul ăsta n-o să fie numai atît...

Femeile astea zdravene şi sănătoase, care nu-şi mai vedeau capul cu treburile gospodăriei, nu aveau prea des prilejul să stea la taifas adunate toate la un loc. Folosindu-se acum de ocazie, ele nu se mai opreau din vorbă, uitînd de liniştea ameninţătoare din jur.

În murmurul de glasuri femeieşti, care se întretăiau la tot pasul, se împleteau vocile stridente ale copiilor — ţinuţi pas cu pas sub supravegherea severă a părinţilor — şi povestirea bunicii, care suna ca un descîntec:

— Cîte zeci de ani au trecut de atunci... Eram mică de tot, cam cît Lun-er. Nu aveam mai mult de şapte ani. Mîncam scoarţă de copaci şi rătăceam prin lume împreună cu ai mei. La început eram mulţi, dar cu fiece zi, numărul nostru se făcea tot mai mic. Foametea şi bolile secerau oamenii. Pretutindeni vedeai cadavre, pe care nu avea cine să le îngroape. Morţii erau lăsaţi pradă corbilor şi cîinilor vagabonzi. Frăţiorul meu cel mic murise înaintea surioarei, iar după soră, muri mătuşa-mea, apoi unchiul. Aveam şapte ani. Am ajuns pînă în aceste locuri. Multă vreme am rătăcit prin lume cerşind. Apoi am intrat slujnică la familia Cijan. In fiecare zi mîncam bătaie. Dar răbdam. Şaizeci, ba nu, şaizeci şi cinci de ani au trecut de atunci şi ţin minte totul, de parcă s-ar fi petrecut ieri — totul îmi stăruie în faţa ochilor. Eram cît Lun-er, aveam şapte ani. Parcă mă văd cu cosiţa în vîrful capului, ca o coadă de vrabie. Pe atunci îmi fu dat să văd pentru prima oară o inundaţie... Iar după aceea...

Băiatului nu-i plăcu de loc că bunica îi pomenise numele. Vocea ei tremurătoare, sacadată, îi inspira teamă; i se părea că nenorocirea stă gata-gata să se dezlănţuie. Se aşeză mai aproape de frate-său. Lao-iao moţăia, dar se străduia să asculte. În jur se mişcau fantomatic siluete de oameni. Lun-er le cerceta feţele. Dînd cu ochii de bunică-sa, de buzele ei încreţite, îi trecu prin minte un gînd poznaş. Era cît pe-aci să-l pufnească rîsul, dar atmosfera apăsătoare din jur îl înfricoşă şi nu mai putu să rîdă.

Buf! — se auzi deodată o izbitură surdă. Se vede că cineva dăduse jos de pe masă un pahar. Oamenii tresăriră şi tăcură. Nimeni nu încercă să afle ce s-a petrecut. Din nou se aşternu liniştea aceea ameninţătoare.

Vîntul aducea zgomote abia perceptibile. Povestirea bunicii răsuna iarăşi ca un descîntec:

— Nici nu ştiu pe cine să mai dau vina. Răposatul bărbatu-meu era un om zdravăn. Feciorii îmi sînt sănătoşi, voinici. De mine nu mai vorbesc — cît mi-a mai rămas de trăit? Dar de ce din tată-n fiu se repetă mereu acelaşi lucru? Cînd eram tînără, aşteptam într-una; îmi ziceam că într-o bună zi o să se întoarcă lumea cu partea ei bună şi spre noi, nevoiaşii. Acum am îmbătrînit şi văd că totul nu-i decît un vis deşert. Mi-am trăit cinstit veacul, şi-am rămas cu buzele umflate. Ca mîine n-am să mai fiu pe lumea asta şi cine ştie ce-o să se aleagă apoi. Poate c-o să fie şi mai rău, şi mai multă amărăciune...

— Tare-i scîrboasă baba... Cobeşte, cobeşte într-una. La ce bun? Ţi se face şi mai lehamite de toate. Cînd necazurile o să umple paharul, oamenii o să se trezească şi-o să se răscoale. Pentru ce să ne temem atunci?...

Glasul subţire al femeii fu acoperit de lătratul cîinilor care izbucnise pe neaşteptate. Oamenii ar fi vrut să străpungă cu privirea noaptea cenuşie, să vadă ce se petrece dincolo de uşa larg deschisă, în depărtarea tulbure, nevăzută, învăluită în pîcla deasă. De sub salcîmul din apropierea fanzei, de lîngă iazul de la marginea drumului, se ivi umbra unui om. Lătrăturile încetară ca prin farmec. Omul se apropie de prag. În urma lui se furişară doi cîini.

— E San-e.

— Vii de la zăgaz? Ce mai e pe-acolo?

— A mai scăzut apa?

— Unde-i Er-go?

— De ce n-aţi aprins focul? Sau a venit sfîrşitul lumii şi nu mai aveţi de gînd să trăiţi?

— S-a isprăvit untdelemnul. Mai am două lumînări. Mă gîndesc însă să le ţin pentru vreun prilej mai de seamă.

— Dar de ce taci? Spune o dată, omule, a mai scăzut apa?

— Vezi să nu scadă! Toţi au alergat la vale. N-aţi auzit gongul? În raionul Tanţziaţiue zăgazul nu-i prea de nădejde. Dracu să-i ia pe toţi! S-au gîndit că trebuie să-şi facă nevoile şi s-au apucat să sape o groapă pentru closet. Nu cred că acolo se mai poate salva ceva. Dracu să ia şi Tanţziaţiue! Să vedeţi că mîine totul o să fie numai o mare!

— Dar pe la noi ce se mai aude?...

— San-e, în vale totul e bine? O să ne pu-

tem abate mîine pe acasă? Am uitat doi purcei...

— Greu de spus. Dacă apa o să spargă digul la Tanţziaţiue, sîntem în afară de pericol... Apa o să năvălească în locul acela şi-o să ne fie nouă mai uşor. Dar acolo se întind ogoare cît vezi cu ochii. Mai bine-ar fi să se spargă digul la noi. Aici sînt de două ori mai puţine semănături. De aceea s-au şi dus cu toţi acolo. Cînd te paşte moartea în fiece clipă, nu-ţi mai arde de socoteli — ce-i al tău şi ce-i al meu. Numai că aici a rămas prea puţină lume. Am venit după oameni. Da-fu şi Er-fu, haideţi şi voi cu mine! Dacă nu băgăm iute de seamă pe unde începe să se vîre apa, totul e pierdut.

— Am lăsat acasă şi-o pisică neagră...

— Dacă ăia izbutesc să salveze zăgazul de jos, s-a zis cu noi. N-o să putem rămîne aici o veşnicie!

— Apa e în creştere; tare mi-e teamă că nici aici n-o să ne putem salva...

— Şi cum o s-o ducem mai departe?

— Parcă acum tare bine o ducem.

— Mi-a rămas un greier sub pernă. Trebuie să-i dau drumul. Năvăleşte apa şi-l îneacă...

San-e se ridică să plece. Privindu-i silueta pe fondul uşii deschise, puteai vedea cît e de voinic şi de lat în spate.

— Staţi liniştiţi, nu vă agitaţi! spuse el calm. Oricît v-aţi frămînta, tot nu ajută la nimic. Mă duc. Îl iau cu mine pe Er-mao şi pe San-mao. Puştii au ochii ageri, o să ne ajute să păzim zăgazul. Fratele Iao se simte rău, să rămînă acasă.

Nimic nu e mai plictisitor decît să stai acasă şi să asculţi pălăvrăgeala femeilor. Acolo, cel puţin, poţi vedea cum înaintează apa. Dintr-o săritură, copiii se repeziră să-şi caute tunicile. Vara era răcoroasă, fără haină nu puteai ieşi.

— Totuşi, cum stau lucrurile? E un chin să stai aici şi să nu vezi nimic...

— Şi dacă vezi, crezi că asta te linişteşte? Nu se vede nimic altceva decît apă şi iar apă. Vuieşte, se sparge de mal şi se năpusteşte mai departe. Oricît ai fi de tare, cînd auzi în noapte vuietul ăsta, te-apucă groaza...

Să fi vorbit astfel tocmai San-e, ţăranul acela zdravăn şi voinic, poreclit pentru curajul său Cijan Fei[1]...? Prin înfăţişarea lui, insufla întot-

[1] Eroul vestitului roman chinez *Cele trei împărăţii* al lui Lo Guan-cijun.

deauna oamenilor liniştea şi siguranţa, iar acum iată-l recunoscînd în faţa femeilor că l-a cuprins frica... Neliniştea din sufletele oamenilor crescu şi mai mult.

— Cît e ceasul? Merg şi eu cu voi. Nu vreau să stau acasă. Aici s-a ascuns diavolul. Mi-e frică!

— Taci! N-ai să te duci nicăieri, nu-ţi dau voie! Nu poţi fi de nici un folos acolo. Rămîi acasă şi ai grijă de Lun-er şi Tziui-ţzî. Dacă aici s-a ascuns vreun diavol, acolo în schimb e o droaie întreagă.

Mătuşa San-mu, care se ridicase în picioare, se aşeză încet la loc. Tziui-ţzî se apropie de ea. Da-fu şi alţi cîţiva băieţi ieşiră în fugă din casă. Începu să sufle un vînt rece. Pe cer atîrna o lună lăptoasă. Stelele licăreau. Fluviul ceresc[1] tăia bolta de-a curmezişul.

— Şi Fluviul ceresc şi-a umflat apele?

— Cijiniui şi Niulan[2] o să se pomenească şi ei refugiaţi din pricina inundaţiei.

— Cînd ne întoarcem acasă?

— Cine ştie? Poate în zori.

[1] În felul acesta denumesc chinezii Calea laptelui.
[2] Ţesătoarea şi Păstorul — eroii unei vechi epopei chineze, ai căror nume au fost date unor constelaţii.

— Mie nu mi-e teamă. Nu. Am trăit mai bine de şaptezeci de ani pe lumea asta şi mi-a fost dat să văd multe — şi foamete şi boli. Dar moartea nu m-a atins. Şi totuşi în lume e orînduit ca toţi să moară. Oameni ca noi sînt ăi mai buni. Nu ştiu zău ce ne aşteaptă pe lumea ailaltă. Poate că acolo e mai multă dreptate?...

San-e plecă grăbit împreună cu băieţii. Doi cîini roşcaţi îi petrecură o bună bucată de drum, apoi rămaseră în urmă. Femeile îi însoţiră cu privirea. Nimeni nu ştia încotro se îndreaptă.

Lun-er pipăi încet scaunul pe care şezuse cu cîteva clipe înainte Da-fu. Ar fi vrut să-l înduplece pe taică-său şi să alerge şi el după fratele mai mare. Dar cei plecaţi nu se mai zăreau... Se duceau de bună seamă spre zăgaz. Lun-er fusese şi el acolo în timpul zilei. Valurile galbene se rostogoleau, purtînd mese, paturi, geamantane roşii de lac şi chiar dulapuri. Pe nişte bîrne de lemn se înghesuiau găini, cîini şi cîteodată chiar oameni. Băiatul nu înţelegea de ce sînt atît de amărîţi cei mari. El găsea că e foarte interesant să priveşti la lucrurile purtate de şuvoaiele apei. Curiozitatea, sentimentul că se petrece ceva neobişnuit, puseseră în întregime stăpînire pe el. Uitase chiar că-i e foame. Dar at-

mosfera grea începu să-l apese şi pe el. Amintindu-şi de cele văzute în timpul zilei — un leagăn plutind într-un maldăr de catrafuse — nu mai avu acel simţămînt de bucurie care-l cuprinsese înainte. Dimpotrivă, în suflet îi creştea acum nemulţumirea la gîndul că, pe-o noapte atît de întunecoasă ca asta, lucrurile plutesc de-a valma pe rîu şi că nu e în stare nimeni să le oprească.

— Las'că ştiu eu, bogătaşii nu se tem de inundaţii. Ne temem numai noi, cei cinstiţi şi buni. Pe vremea cînd eram slujnică în casa lui Cijan, a fost şi atunci într-un an inundaţie. O mulţime de oameni au rămas pe drumuri. Hm... Familiei Cijan nici că-i păsa de ei. Domnişorii se duceau mai departe la „Steaua Polară" să chefuiască. Se spune că e foarte frumos acolo. Iar boierul s-a îmbogăţit şi mai mult în anul acela. Preţurile la orez au crescut de şase-şapte ori, iar lui parcă îi părea rău să-l vîndă cînd vedea că morţii se înmulţesc pe zi ce trece...

Eh, pare de necrezut... Se vede că inima bogătaşului nu-i făcută din carne. Şi nici dumnezeu nu s-a milostivit de noi, cu toate că m-am rugat la el toată viaţa. Se vede că-i hrănit de bogătani...

Un şoarece nevăzut alergă fîşîind spre odaia vecină, unde răsturnă ceva cu zgomot. Lao-iao, care tocmai aţipise, se trezi.

— Curios, apele nu s-au revărsat încă, iar şoarecii au şi început să fugă. Cînd dispar şoarecii din casă poţi să te aştepţi la o nenorocire. Nu credeţi? Ascultaţi atunci, să vă povestesc o întîmplare...

Mătuşii îi plăcea tare mult să povestească. Nu-i păsa dacă vrea s-o asculte cineva sau nu. Nici de data asta nu scăpă prilejul, şi-i dădu drumul gurii povestind o legendă jumătate auzită, jumătate născocită de ea. Numai cîteva fete o ascultau cu atenţie. În alte împrejurări, povestirea ei le-ar fi interesat desigur pe toate. Dar acum cînd inimile erau cuprinse de atîta nelinişte, pînă şi femeile, gata de obicei să asculte tot soiul de basme şi bîrfeli, nu manifestară nici cel mai mic interes faţă de povestirea mătuşii. Ea se văzu nevoită să tacă. Se făcu tăcere, iar atmosfera de nelinişte apăsătoare deveni şi mai grea.

Vîntul bătea din ce în ce mai tare. O dată cu aerul umed, prin uşa deschisă pătrundeau stropi mărunţi de apă. De departe răzbăteau sunete neclare, care aduceau a strigăte de oameni, a

vorbe schimbate între bărbați. Deodată, prin frunzișul copacilor licăriră luminile unor făclii. O mulțime de oameni, care se găseau în jurul celor ce purtau făcliile, se îndrepta spre zăgaz. Lumina unduitoare cădea pe umerii cîtorva bărbați, pe care cei din casă îi cunoșteau bine: niște țărani vrednici și cinstiți. Păstrînd calmul propriu țăranului, se duceau grăbiți să preîntîmpine nenorocirea care-i amenința. Erau un sprijin de nădejde femeilor și copiilor... Femeile din fanză le urară noroc.

Zăgazul se afla la două-trei *li*[1] în stînga fanzei. Lumina făcliilor dispăru la prima cotitură; apoi se auziră doar strigăte din ce în ce mai depărtate.

Luna arunca o lumină palidă asupra fețelor oacheșe. Vîntul făcea pădurea să foșnească. Oamenii erau istoviți de atîta zbucium. Li se părea că sub tălpile lor se cască o genune mare, neagră, gata să-i înghită pe toți.

Deodată, lîngă salcîmi începură să latre cîinii. Lătrăturile deveneau din ce în ce mai puternice și mai furioase. Se iviră cîteva umbre — mari și mici. Una, două, patru...

---

[1] Un li — circa jumătate kilometru.

Cîinii se înecau de atîta lătrat. Din fanză se auzi o voce:

— Cine-i acolo?

— Fie-vă milă de noi, sîntem refugiați din Niumaotan...

La lumina tulbure a lunii abia se puteau desluși siluetele a două femei cu copii.

— Vai, vai, din Niumaotan! Păi la voi zăgazul s-a rupt încă de alaltăieri noaptea...

— Așa e... Dar asta-i la vreo cincizeci de li de-aici.

— Nu cumva acolo regiunea e mai joasă ca la noi?...

— Ia veniți mai aproape! Cum s-au petrecut lucrurile?

Femeile din Niumaotan se apropiară de fanză. Copiii istoviți se așezară lîngă prag.

— Era o noapte întunecoasă. Burnița... Apa a năvălit dintr-o dată, măturînd casele. N-am putut să scăpăm nimic. Fanzele noastre se prăbușeau la cea dintîi izbitură de val... Vecinii noștri au încercat să mai salveze cîte ceva din gospodărie, dar au zăbovit prea mult și i-a luat apa cu casă cu tot. Ieri am căpătat cu chiu cu vai cîte o jumătate de ceașcă de supă, dar astăzi n-am mîncat încă nimic...

— Vă aduc îndată să-mbucați ceva. Mi se pare să mi-a rămas puțin păsat.

— Dar unde vă sînt bărbații ?

— Și-acum încotro ați pornit-o ?

— Niumaotan e tot sub apă ?

— Vă mulțumim din suflet, măcar copiii să-și mai potolească foamea... Bărbații ne-au rămas la Niumaotan.

Una din femei începu să smiorcăie. Părea că plînge.

— Nu mai avem adăpost, nu mai avem ce mînca, nu mai avem ce îmbrăca. Nici de lucru nu putem găsi...

— Dar cum ați putut pleca ? Bărbații de ce-au rămas ?

— Ne întrebați de ce-au rămas bărbații ? Ca să aștepte pînă scade apa. Ogoarele sînt inundate, acoperite cu mîl. Trebuie să le păzească. Ogoarele ne hrănesc. Cum ar fi putut să le părăsească ?

— Și încotro vă duceți acum ?

— Mergem împreună cu dînsa la părinții ei. Dar azi am auzit că drumul spre Uiașan e tăiat, că rîul s-a umflat ; acolo prăpădul e și mai mare ca la noi. Acum nu mai știu ce-i de făcut, încotro s-o luăm. Dînsa nu-i de prin partea locului ; e nevasta fratelui meu... Bărbații noștri gîndesc că ne-am dus la Uiașan...

Femeia nu-și mai putu stăpîni lacrimile și izbucni în hohote de plîns. Era o țărăncuță simplă, tînără de tot.

— Ne ducem mîine și-om vedea...

— La Niumaotan ?...

— Da, ne întoarcem acolo. Dacă nu se revarsă apa și aici, o să putem trece...

— Nici aici nu-i vreo nădejde. Ai noștri au plecat toți. Nici noi nu știm ce-o să ne facem mîine.

— Cum, nici la voi nu-i vreo nădejde ?

— Și noi va trebui să părăsim casa ?

— Și unde o să ne ducem ?

— Ce ne facem dacă drumul o să fie tăiat ?

— Bărbații noștri cred că ne-am dus la Uiașan.

Așa vorbeau femeile, întrerupîndu-se mereu una pe alta și căutînd să-și stăpînească lacrimile.

Bunica întrebă neliniștită :

— De ce vă frămîntați ? A năvălit apa ?

Nimeni n-o luă în seamă. Toți își simțeau inimile încordate, gata-gata să plesnească, ca niște baloane umflate peste măsură. Ne mai îndrăz-

nind să spere într-o schimbare spre bine, femeile nu se mai închinau, ci scrutau îndîrjite depărtarea.

— Poate că pînă la urmă totul o să iasă bine — căutau ele să se liniştească.

În clipa aceea, dinspre zăgaz răsunară sunetele gongului. Deşi veneau de departe, era limpede că omul care lovea gongul este înfricoşat, buimăcit. Vîntul împrăştia sunetele alarmei prin tot văzduhul. Fiecare lovitură izbea drept în inimă. Dangătul sinistru al gongului umplea toate împrejurimile. Locuitorii satului, animalele, păsările pădurii trezite din somn, totul tremura la auzul acestor sunete. Totul era încordat ca un arc întins. O singură atingere şi-ar fi plesnit.

— Doamne, aţi auzit ?!...

Cineva fugi din odaie ţipînd şi toţi ceilalţi, îmbulzindu-se, se grăbiră spre ieşire. Liniştea din fanză accentua alarma din jur. Toţi, în afară de bătrînă, se adunară sub salcîm. Copiii se îmbulzeau ţipînd printre cei mari. Cîinii se strecurau printre picioare.

În apropiere răsună un alt gong şi se auzi un strigăt prelung :

— Veniţi cu toţii, la zăgaz, veniţi cu sape ! Salvaţi zăgazul ! Bărbaţi, nu rămîneţi acasă, nu

fugiţi înainte de vreme ! Salvaţi zăgazul ! Luaţi lopeţi şi făclii !

De pretutindeni se auzea lătrat de cîini, cîntat de cocoşi. Făcliile licăreau în direcţia zăgazului. Vîntul aducea frînturi de strigăte.

— Cerule, scapă-ne, fereşte-ne de nenorocire ! Dumnezeu al infernului, dumnezeule-dragon, scapă-ne de apă !... se tînguia cineva în genunchi. Oamenii se îngrămădeau pe lîngă casele lor, strigînd înfricoşaţi şi plîngînd în hohote. Copiii urlau şi ei cît îi ţinea gura. Cîinii lătrau în cor.

Strigătele femeilor speriate, buimăcite, fură acoperite de sunetele gongului. Făclii mari licăreau. Cineva strigă cît putu de tare :

— Oameni buni, duceţi-vă degrabă la zăgaz ! Toată lumea la zăgaz !

— Salvaţi zăgazul ! Aici sînt casele noastre, nevestele noastre, copiii...

— Daţi fuga, mai repede, oameni buni !

— Mai sus făcliile !

Mulţimea de oameni, cu o adevărată pădure de făclii deasupra capetelor, se năpusti spre zăgaz. De pretutindeni se scurgeau mereu alte grupuri. Vîntul gonea deasupra capetelor. Luna poleia cu argint vîrfurile copacilor, iarba, nes-

fîrşitele ogoare de orez pline de rod, care foşneau încet în bătaia vîntului. Ziua, sub razele soarelui, ele sclipeau în lumini verzi, încîntînd ochiul. Femeile înnebunite, care ţipau şi plîngeau în hohote, îşi uitară o clipă necazul. Dar sunetele din ce în ce mai puternice ale gongului şi strigătele oamenilor sfredeleau urechile. Deznădejdea încleştase şi mai tare inimile.

Hohotele de plîns şi strigătele reîncepură cu şi mai multă tărie. Zbuciumul, încordarea, care ajunseseră la culme, puseseră stăpînire pe mulţime, chinuind sufletele acestor oameni sfîrşiţi. In dreptul zăgazului se învălmăşeau din ce în ce mai multe făclii, dar gongul răsuna fără întrerupere.

Plîngînd în hohote, scuturate de un tremur nervos, femeile de sub salcîm porniră şi ele.

— San-mu ! Tu n-ai voie !

— Mamă !...

— Lăsaţi-mă, merg şi eu ! Nu pot să rămîn acasă...

— Vin şi eu !

— Mamă !

Mulţimea de femei înnebunite, cu părul răvăşit, se zorea la vale. In urma lor se rostogolea un alt torent de oameni, la fel de înfricoşaţi. Din

casele vecine ieşeau în grabă sătenii, contopindu-se într-o masă nouă de oameni. In noaptea asta, în care nu se auzeau decît glasurile răstite ale bărbaţilor, cuvinte de comandă, izbiturile lopeţilor de pietre, dangătul neîntrerupt al gongului, printre haturi se mişcau siluete de femei şi de copii lăsaţi de capul lor, care îşi urmau cu paşi mărunţi mamele. Plîngînd şi ţipînd, agitînd sapele şi lopeţile, alergau cu toţii spre zăgaz.

Cerul era mut, neclintit. Lumina palidă a lunii scălda acoperişurile fanzelor. Stelele licăreau. De-a curmezişul bolţii se întindea Fluviul ceresc. O adiere răcoroasă de vînt se zbenguia în voie. Bătrînica, pipăind cu mîini tremurînde pereţii, ieşi şi ea din fanză. Buzele îi tremurau. Părînd că nu bagă în seamă forfota din jur, ea mormăi :

— Prezicătorul a spus că e anul de răscruce...

2

Apa se învolbura mugind sălbatic, în torente nestăvilite, înfricoşătoare, care nu puteau fi zărite în întuneric. Oamenii ieşiţi din minţi stri-

gau atît de tare, de parcă ar fi voit ca prin strigătele lor să arunce în aer toată această lume blestemată. Cu făcliile în mîini, puhoaiele de oameni se năpusteau spre zăgaz, acolo unde gongurile răsunau asurzitor. Făclii nenumărate luminau marea de capete, care se legăna înainte și înapoi. Zeci de oameni cărau pămînt, pietre și bucăți de lut, smulse din ogoarele roditoare cele mai apropiate, laolaltă cu tulpinile verzi de orez, grăbindu-se să astupe spărtura făcută de apă, cam de mărimea unui lighean. Prin spărtura asta răbufnise deja o cascadă galbenă. Oamenii o astupară cu pămînt, cu pietre și o bătătoriră cu sapele. Din cînd în cînd izbuteau să stăvilească apa și atunci se opreau să mai răsufle. Dar ceva mai încolo descopereau o nouă deschizătură, destul de mică la început, prin care apa se năpustea mugind și peste o clipă vedeai în același loc căscîndu-se o spărtură în toată legea. Oamenii începeau din nou să arunce pămînt și pietre. Răsunau izbituri surde de sapă. Cineva înjură furios:

— Lua-l-ar dracu de zăgaz!

— Taci omule! îi strigară ceilalți. Nu vezi ce se petrece? Să lucrăm toți ca unul singur și o să salvăm zăgazul. La ce bună supărarea?

— Nu vă îngrămădiți toți într-un loc! se auzi comanda cuiva, care acoperi strigătele. Să meargă un grup de oameni sus, spre talpa zăgazului! Fiți cu ochii-n patru!

— Să se care muierile acasă! De ce-au venit încoace? Își caută moartea?

Femeile, desculțe, căci își pierduseră pantofii pe drum, cu părul despletit, se închinau cu înfrigurare și-și strigau părinții, bărbații și copiii... Se avîntară și ele spre zăgaz, dar bărbații le alungară ocărîndu-le.

— Mare scofală de pe urma voastră, a muierilor!

Bărbații aruncau fraze scurte în întuneric, spre locul unde se adunaseră femeile:

— Surioară, ia-l pe Gui-er și fugi! De mine să n-aveți grijă!...

Apa lovea fără milă în zăplazul șubred, dar oamenii nu puteau pleca de-acolo lăsînd totul baltă. Acum era prea tîrziu ca să mai fugă. Nu le rămînea decît să reziste pînă la capăt, să aștepte pînă cînd apa va scădea și se va potoli. În ciuda bubuiturilor gongului, a făcliilor aprinse, a agerimii oamenilor, în zăgaz apăreau mereu noi și noi spărturi. Cerul rămînea nepăsător. Disperarea cuprindea sufletul acestor tru-

ditori care nu cunoşteau oboseala. Blestemele făceau să se cutremure cerul şi pămîntul. Părea că timpul se oprise-n loc, că spaţiul se îngustase. Vitele lăsate în voie mugeau în prada desperării. Păsările presimţind deznodămîntul tragic, zburau în toate părţile, bătînd cu putere din aripi.

În miez de noapte se trezeau oamenii la zeci şi sute de li în jur. Priveau îndelung în direcţia de unde vîntul aducea strigătele de groază, săreau din pat, umblau de colo-colo, oftînd din greu. Inimile lor băteau neliniştite, oprindu-se în loc de teamă. Implorau pe dumnezeu să-i ajute. Se temeau că apa va sfărîma zăgazul, va inunda satele de pe mal, iar oamenii care vor izbuti să scape, vor veni în satul lor. În nădejdea că vor scăpa de soarta crîncenă, le era frică să-şi închipuie măcar această grozăvie. De unde se trag toate aceste nenorociri, atît de groaznice, atît de crude!

Luna, ca o coajă de pepene scobită, părea că lunecă în jos pe boltă. Razele ei roşiatice luminau depărtarea fără margini, fluviul, ogoarele de orez foşnind în vînt, gardurile, fanzele, oamenii. Totul în jur era bălţat de pete sinistre, roşii ca sîngele. Oamenii lucrau cu desperare, fără o clipă de răgaz. Mai jos, pe cursul fluviului, la Tanţziaţiue, pentru care erau atît de îngrijoraţi cei de aici, se auzea deseori gongul. Vîntul aducea de acolo o larmă mereu crescîndă şi strigătele turbate ale mulţimii. Cei care lucrau aici amuţiră pentru o clipă şi ascultară.

— Eh, se vede că acolo primejdia-i mai mare...

— Nu vă pierdeţi firea! Fiţi bărbaţi! Nu încetaţi lucrul! comanda sacadat o voce.

— Mai aduceţi făclii!

— Alungaţi muierile!

De jos, gongul se auzea tot mai puternic, tot mai înfricoşător.

Bărbaţii, riscîndu-şi viaţa, rezistau pe zăgaz, astupînd cu grijă, cu preţul unei sforţări uriaşe, spărtură după spărtură. Mai trecu cîtăva vreme. Stelele îşi schimbară locul pe cer, luna sta gata să apună. Femeile mişunau pe cîmp ca nişte furnici pe o tingire înroşită la foc, ba fugind, ba întorcîndu-se din nou la zăgaz. Cele care nu-şi găseau bărbaţii la zăgaz, alergau împiedicîndu-se pe drumul zgrunţuros şi se căţărau pe locuri mai înalte, cădeau, se ridicau zorite în picioare, îşi apucau copiii de mînă şi, plîngînd în hohote, porneau mai departe.

Loviturile gongului, venite de departe, amuţiră

brusc. Asta-i înfricoşă şi mai mult pe oameni. Cineva strigă :

— Ascultaţi !

Vaiete sfîşietoare şi ţipete prelungi veneau de departe. Abia-abia se auzeau, iar oamenii sleiţi, cu nervii frînţi, tremurau de groază.

— Dumnezeule, la Tanţziaţiue a năvălit apa ! exclamă un bărbat. În vocea lui se simţeau lacrimi. Mulţi îşi aplecară făcliile spre rîu.

— Scade ! Scade ! Totu-i în ordine ! se auziră cîteva voci fericite.

Oamenii răsuflară uşuraţi. Încordarea nervoasă scăzu, dar fiecare era chinuit de acelaşi gînd : Tanţziaţiue, Tanţziaţiue...

Presiunea apei se micşoră. O dată cu apa, scădeau ţipetele şi plînsetele, făcînd loc altei larme : fiecare îşi căuta rudele, strigîndu-le. Voci de pretutindeni se pierdeau în vuietul şi larma generală. Bărbaţii care munciseră cu încordare, fără hrană şi fără pic de odihnă, fură răzbiţi de oboseală. Istoviţi din cale-afară, ei se aşezau chiar acolo, lîngă zăgaz, cu capul în piept, bucurîndu-se că le-a venit salvarea.

— Tii, drace, ce necaz ! exclamă unul, lovindu-se cu palma pe şold. Se vede că diavolul mi-a şterpelit pipa !

— Porcilor — tună o voce aspră — de ce vă bucuraţi ? Moartea-i la doi paşi de voi ! Zăgazul parc-ar fi de carton, iar vouă vi se năzare că totul e bine şi puteţi să vă liniştiţi.

— Ia, lasă făcliile mai jos, să vedem cu cît a scăzut apa ! strigau alţii.

— Puţin, cu vreo două picioare, cel mult trei.

— Ei, dar asta încă nu înseamnă nimic. Chiar dacă scade şi mai mult, tot aia e. Zăgazul e ca o sită. Ce-i putem face ? Mai devreme sau mai tîrziu tot se prăbuşeşte ! Mai sigură e fuga !...

— Nu-i chiar atît de sigură ! Apa tot neajunge !

— La naiba, trebuie cîntărit bine totul. În noaptea asta nu mai avem de ce ne teme. Să fugă muierile cu copiii. Dacă se rupe zăgazul, rămîn barem ei în viaţă. Iar dacă zăgazul ţine, se vor putea întoarce.

— Apa e tot crescută, vreo două-trei zile încă o să rămînă la nivelul ăsta.

— Să se care muierile de-aici !

Pe cîmp începu din nou forfota. Vaietele izbucniră iarăşi. Ţăranii urlau scoşi din fire, silind femeile să plece. Neînţelegînd de ce sînt alungate, femeile se agitau în jur, văitîndu-se.

— Măi femei, cărați-vă o dată! Ce așteptați aici, moartea?

— O să vă alungăm cu forța!

— Vai, ce-o să mai fie, tată?...

— Nu plec nicăieri, dragul meu, cîtă vreme ești aici. Dacă e să murim, să murim împreună!

— Mama ei... Nici n-am atins-o încă, și ea s-a pornit să urle!

— Spuneți-le să plece ele întîi, iar cînd se luminează de ziuă venim și noi. Nu s-a terminat totul. Mîine reparăm zăgazul ca lumea. O să luăm fiecare sector în parte. După ce-o să treaca primejdia, o să se întoarcă toți înapoi. Chiar așa să le spuneți: dacă pleacă ele, zăgazul mîine e reparat. Dar făceți-le să priceapă o dată... Vai, ce bătaie de cap și cu muierile astea!

Înjurăturile și rugămințile își făcură efectul. Grupuri de femei, cu lacrimi în ochi, sprijinindu-i pe bătrîni și luîndu-i de mînă pe copii, făcînd să răsune împrejurimile de vaietele și țipetele lor, se tîrau cu inima grea spre locurile unde se zăreau în depărtare munții.

Natura toată amuți pînă și în firicelele cele mai firave de iarbă, invocînd tăcută cerul, atît de îndepărtat, neclintit și parcă întristat din pri-

cina pămîntului. Doar frunzele foșneau jalnic. Mulțimea scăldată în lacrimi se îndepărta tot mai mult. Picioarele desculțe, zvîcnind la fiecare pas, striveau fără milă iarba, iar foșnetul firicelelor se auzea ca un suspin.

La zăgaz era aceeași stare de alarmă. Cu cît se iveau mai multe spărturi, cu atît înjurăturile izbucneau mai înverșunate. În inimile bărbaților, care vedeau moartea cu ochii, creștea îndîrjirea sălbatică, o îndîrjire mai înfricoșătoare ca inundația. Apa năvăli cu putere de cîteva ori, spulberînd orice urmă de liniște. Văicărelile femeilor le zdruncinaseră și mai mult nervii; oamenii, chinuiți peste măsură, înăbușindu-și tremurul de groază, strecurau printre dinții strînși blesteme la adresa bogătașilor. Cei care izbutiseră să-și păstreze nădejdea și tăria sufletească, își încurajau tovarășii:

— Nu mai avem de ce ne teme, primejdia a trecut! Aici totu-i în ordine, pe cînd acolo... fiți cu ochii-n patru!

— În curînd se luminează!

— Dimineața o să ni se trimită din raion oameni ca să repare zăgazul. O să ne putem odihni. Totul o să fie bine.

— Apucaţi-vă de treabă! Ce staţi cu mîinile în sîn? Cui foloseşte panica? Trebuie să muncim!

— După ce isprăvim treaba, ne socotim noi cu ei. Să-i ia naiba... Ne-au jecmănit destul. În fiecare an impozite, impozite şi iar impozite. Dar las' că ne socotim noi! Acum n-avem timp de înjurături. Să salvăm mai întîi zăgazul şi pe urmă om sta noi de vorba.

De departe se auzi cîntat de cocoşi. Alţi cocoşi, din apropiere, le răspunseră. La răsărit cerul începu să se însenineze. În curînd se luminează de zi...

Dar oamenii de la zăgaz nu simţeau cum fuge timpul. Mai descoperiră cîteva spărturi. Toate forţele fură aruncate într-acolo. Cei care n-aveau sapă sau lopată, veneau în ajutor cu sfatul. Nici ei nu-şi dădeau seama de tot pericolul în care se aflau.

Deodată, într-unul din sectoare, apa năvăli cu putere şi rupse zăgazul. Oamenii nu reuşiră să astupe spărtura şi un torent de apă se prăvăli năvalnic. Părea că munţii o luaseră la goană, iar pămîntul se despică în două...

— Acum s-a isprăvit!

— S-a sfîrşit cu noi...

— Pămînt, aduceţi pămînt! Încetaţi o dată cu panica!

Oamenii ieşiţi din minţi alergau care încotro, implorînd ajutor!

— Ajutor! Ajutor! Dumnezeule!

Unii mai încercau să astupe spărtura, dar apa mătura pietrişul o dată cu oamenii, care-şi pierdeau echilibrul şi cădeau.

Spărtura se lărgea tot mai mult. Apa acoperea cu un strat gros ogoarele. Oamenii îşi încordau toate puterile ca să se smulgă din vîltoare, implorînd deznădăjduiţi:

— Ajutor!

— Mamă!

— Mor!

Urlete sălbatice acopereau vocile celor care nu-şi pierduseră capul şi care căutau să-i convingă pe ceilalţi să înceteze cu panica şi să salveze zăgazul. Strigăte sinistre izbucneau din gîtlejurile oamenilor cuprinşi de desperare în ultima lor încăierare cu moartea. Gemetele bărbaţilor se contopeau cu hohotele de plîns ale femeilor. Să scape cu viaţă, să se smulgă din ghearele morţii — era singurul lor gînd, singura lor dorinţă.

Mijeau zorile. În zare se puteau desluşi silue-

tele oamenilor alergînd în debandadă, cuprinși de panică. Apa înspumată se revărsa tot mai larg. Deodată, se auzi o bubuitură ca de trăsnet — se prăbușise un sector al zăgazului, lung de cîțiva zeci de stînjeni. Un zid de apă se prăvăli ca din cer peste oameni, animale, case, măturînd totul în calea lui. Strigătele se potoliră încetul cu încetul. Apa pusese stăpînire pe întinderile nemărginite ale ogoarelor, înghițind sute de țărani muncitori laolaltă cu familiile lor.

Se crăpa de zi... Soarele, băgat în nori, abia se zărea. Reflexe palide luminau întinderea nesfîrșită a apei galbene. Inundînd în noaptea asta Tanțziațiue și Idukou, devorînd totul în calea ei, apa dezlănțuită se revărsase pînă la poalele dealurilor și munților. Puținii oameni rămași în viață, ajunși la capătul puterilor, cu fața pămîntie de oboseală și emoții, rătăceau în neștire, cu privirile pierdute în gol...

3

Dintre locuitorii satului Idukou, inundat în noaptea aceea, puțini scăpară cu viață. Cijac San-e și nepotul lui, Da-fu, scăpați ca prin minune, se întîlniră la o răscruce de drumuri.

Aici se adunau grupuri de refugiați, se întîlneau cunoscuți și vecini. Femeile se îmbrățișau plîngînd în hohote, copiii plîngeau și ei. Toți erau atît de chinuiți, încît nu puteau rosti nici un cuvînt. Nenorocirea îi apropiase; nu mai voiau să se despartă. Se adunară grămadă toți flămînzii, oropsiții și se urniră, abia tîrîndu-se, spre Cianlingan.

Apa rămăsese în urmă. Soarele lumina acoperișurile caselor pe jumătate inundate și vîrfurile copacilor, care se legănau deasupra valurilor. De undeva, de departe, se auzeau voci implorînd ajutor. Țăranii trecură peste cîteva băltoace și se tîrîră mai departe...

Locuitorii satelor întîlnite în cale le ieșeau fuga în întîmpinare, întrebîndu-i emoționați despre cele întîmplate. Alții îi petreceau fără un cuvînt, cu priviri pline de compătimire, pe acești oameni rămași fără adăpost. Femeile și copiii își irosiră curînd ultimele forțe și anunțară că nu mai sînt în stare să meargă mai departe, așa că se văzură nevoiți să poposească într-un cimitir, pe un deal. Ți se rupea inima cînd vedeai cît de istovite erau femeile.

Norii se destrămau, se topeau, lăsînd liber albastrul nemărginit al cerului. Valurile galbe-

ne ale fluviului se ridicau tot mai sus. Agățîndu-se cu ultimele forțe de mizerabila lor viață, drumeții se tîrau pe pămîntul rămas neatins...

Cei care se odihniseră în cimitir — vreo treizeci de oameni — își continuară drumul în tăcere. Jumătate din acest grup era alcătuit din femei și copii. La un răstimp se auziră cîteva voci de copii: „Mamă, vreau să mănînc! Unde-i mîncarea? Nu mai pot să merg!"

Femeile care erau cu copiii lor, precum și acelea care îngrijeau de copiii orfani rămași de la neamuri, sau cele care-și pierduseră copiii, căutau să-i liniștească în fel și chip pe micuții drumeți. Bărbații îi luau în brațe.

— Acuși ajungem, nu mai e mult! Cum ajungem, o să cumpărăm pîine...

Copilașii flămînzi se liniștiră. În schimb începură să strige alții, chemîndu-și părinții. Pînă și cel mai dur și mai aspru dintre oameni ar fi îndurat cu greu acest spectacol. Cu atît mai anevoie le venea bărbaților care-și pierduseră casa și rudele. Mila le rodea inimile. Dar trebuiau să se țină tari.

— Gou-gou, maică-ta s-a dus înainte să-ți cumpere ceva de mîncare. Nu mai plînge, puișorule...

— Frățioare, ține-l puțin pe Van Ho-șan, maică-sa e tare ostenită...

— Ei, San-e, să zicem că ajungem la Cianlingan, dar după aia ce ne facem? Nu te mai frămînta. Am văzut-o pe San-mu plecînd cu Lun-er. S-au dus se vede la părinți, spre Muntele însorit. Nu cred să li se întîmple ceva rău. Ce minunată o să fie întîlnirea, după toate prin cîte am trecut...

Cen Da-sao nu se depărta nici cu un pas de bărbatul său și de Cijao San-e. Ea băgă de seamă cum omul acesta puternic își ștergea lacrimile cu mîneca hainei, suspinînd din greu. Uitînd de casa părăsită și de familie, ea căuta să-i mîngîie pe alții...

— Nu, nu, ei nu mai sînt în viață. Nu degeaba San-mu nu-și mai găsea locul în ultimele zile. Presimțea de mult o nenorocire. Bunica spunea în fiecare zi că anul ăsta e un an de răscruce. Cînd te gîndești cîtă amărăciune i-a fost dat să vadă în viața ei. Trecuse doar de șaptezeci de ani și tocmai de un sfîrșit ca ăsta să aibă parte? Eh, și Lun-er! Am avut o familie mare și-am rămas doar eu cu Da-fu!

San-e se uită la Da-fu și ochii lui severi se umplură de lacrimi. Băiețandrul ager și plin

de viaţă se simţea copleşit de deprimarea şi durerea celor din jur şi nu putea să-i spună nimic unchiului său. Îşi aminti apoi de famila dispărută şi îl privi pe San-e cu ochi rugători, plini de suferinţă...

Din fericire, printre refugiaţi se afla flăcăul Van Da-bao şi Li Ta-bi, un bărbat de patruzeci de ani, care slujise ca argat timp de douăzeci de ani la Sanfucijuan. Erau singurii care-şi păstraseră curajul. Mai înainte, ceilalţi nu-i prea luau în seamă, dar acum li se supuneau.

— La ce bun să plîngeţi ? Morţii nu se mai întorc ! Credeţi că lacrimile voastre îi pot învia ? În schimb, cei care au rămas în viaţă trebuie să prindă curaj şi să se gîndească cum să trăiască mai departe.

— Nu mai plîngeţi. Veniţi după mine. După ce-om ajunge la Cianlingan n-o să vă mai faceţi griji din pricina mîncării. Sîntem doar cîteva zeci, o să se găsească hrană şi pentru noi. Sînt trei străzi şi o mulţime de prăvălii. Familiile mari din Sanfucijuan şi Maanşan îşi au acolo oamenii lor. La Cianlingan e un primar numit de raion, sînt funcţionari, şcoli... Hm, casa mi-e distrusă, familia mi-a pierit, dar eu vreau să trăiesc. O să ne socotim noi într-o

zi !... Nu vă pierdeţi curajul, fiţi tari ! Viaţa e înaintea voastră !...

— Am trăit la Cianlingan, am crescut acolo... O să aşteptăm pînă ni se întorc nevestele, feciorii, dacă mai sînt în viaţă. Pînă la urmă apa tot o să scadă. Casele ne-au fost luate de apă, dar pămîntul a rămas. Eh, şi-apoi cît costă o casă ? Sînt teafăr, mîinile şi picioarele îmi sînt întregi, ăsta-i lucrul cel mai de preţ. E drept că anul ăsta e pierdut pentru noi, dar trebuie să avem răbdare. N-o să piară nimeni de foame. O să rezistăm noi pînă la anul, n-o să ne lase puterile, şi-atunci de ce să ne temem ?

— Nu ştiu dacă şi alţii cunosc Sanfucijuan-ul la fel de bine ca mine. Dacă se deschid hambarele, atunci noi, cei din Idukou, avem hrană pentru cîţiva ani. Să încerce numai să nu dea nimic şi să se uite la noi cum crăpăm de foame !...

— Ei, Ta-bi, nu te mai lăuda ! Dac-ai fi avut capul pe umeri, n-ai fi ajuns să umbli cu pantalonii găuriţi. Şi cînd te gîndeşti, ai muncit douăzeci de ani la stăpîn, ai arat, ai semănat, ai plivit, i-ai cărat palanchinul... fii mulţumit că n-ai crăpat de foame. Da tu încă-l mai crezi pe stăpîn-tu om cu inimă ! Mare prost mai eşti, mă !

— Vită! Ce tot trăncăneşti acolo? Eşti un prost. Ce puteam să fac? M-am băgat argat ca să-mi cîştig şi eu fiertura de orez. Dar ce crezi, că m-am împăcat cu asta? Alţii nu scoteau o vorbă. Ce puteam să fac eu de unul singur? Acum sîntem toţi laolaltă, pe toţi ne-a lovit nenorocirea, toţi am rămas pe drumuri. Nu sîntem nici trîntori, nici hoţi, de ce să nu ne dea mîncare?... Impozite s-au priceput să ne ia, dar în loc să repare zăgazurile, pierdeau banii noştri la cărţi şi-i chefuiau cu femeile. De asta ne-a distrus apa casele şi-au pierit sute de oameni. Şi-acum or să aibă neruşinarea să nu ne ajute măcar cît de cît? Doar nu e vina noastră că ne-a lovit nenorocirea, nu ne prefacem. Atunci de ce să ne temem? Sînt atîţi refugiaţi care au suferit de pe urma inundaţiei. Trebuie numai să fim strîns uniţi, să hotărîm cu toţii la un loc ce-i de făcut, şi atunci n-avem ce să ne temem de foame. Credeţi-mă. Eu, Ta-bi, îmi iau răspunderea! Nu vă pierdeţi cu firea! Mişcaţi-vă mai iute! Îndată ce ajungem la Cianlingan, mergem să-l căutăm pe primar sau pe oricare funcţionar de acolo. Vorbesc eu cu el.

Ţăranilor le mai venise inima la loc şi începură să se sfătuiască ce să facă de-acum încolo. Frunţile li se mai descreţiseră. Cînd începură să se zărească şuviţele de fum deasupra satului Cianlingan era vremea prînzului. Grupul, căruia i se mai adăugaseră şi refugiaţii din Tanţziaţiue, se apropia tot mai mult de sat.

În împrejurimile Cianlingan-ului se vedeau corturi în care se instalaseră familiile refugiaţilor. Oamenii erau traşi la faţă şi păreau flămînzi. Sprijinindu-se osteniţi pe trunchiuri de copaci tăiaţi sau bolovani, îi cercetau din ochi pe cei ce se apropiau.

— De unde sînteţi?

— Din Idukou? Au mai trecut şi alţii de-ai voştri...

— Vai de mine, nu cumva aţi zărit printre ei o fată în rochie albastră? Ce bine ar fi ca Iao-mei să fi ajuns aici!

— Dumnezeule, poate că maică-mea trăieşte!

— Dar voi de unde sînteţi? Aţi venit de mult?...

— Ia uitaţi-vă la ei, ce nemîncaţi arată...

— Ei, Ta-bi, tu care spuneai că nu piere nimeni de foame. Ia priveşte-i! Ce-o să se aleagă de ei mai încolo?

Grupul de oameni trecu de corturi, îndreptîndu-se spre sat. Dar cu cît se apropiau de

Cianlingan, cu atît întîlneau mai des oameni istoviți, gălbejiți, și mai trași la față ca ei.

Dar de pe mutrele refugiaților întîlniți în cale puteai ghici de cît timp pribegesc prin aceste locuri. Cu cît erau veniți mai de mult aici, cu atît arătau mai rău.

Văzîndu-i, refugiații din Idukou își pierdeau din nou nădejdea care li se înfiripase în suflet. Dar foamea le ardea măruntaiele ca o flacără și oamenii, încordîndu-și ultimile puteri, mergeau înainte.

— Hei, încotro ați pornit-o ? îi întrebă unul din cei întîlniți în drum.

— Mergem în sat, să-l căutăm pe primar sau vreun alt șef. Să ne dea mai întîi să mîncăm. Ne-a lovit nenorocirea ieri noaptea.

— Că mult le pasă lor de voi ! Pe noi nici nu ne-a lăsat să intrăm în sat. Se tem de noi mai rău ca de tîlhari !

— Ce vorbești ! Ce-i de făcut atunci ?...

Copiii începură să țipe într-un glas. Femeile se porniră și ele pe plîns.

De ambele părți ale drumului stăteau înșiruiți soldați cu arme, sosiți de curînd din raion. Printre ei se aflau și oameni din sat, care fuseseră mobilizați. Pretutindeni, pe zidurile caselor erau afișate ordonanțe cu hieroglife cît farfuria de mari. Cei care știau carte dădeau lămuriri : „Acolo scrie că s-a și anunțat la raion despre noi. Se așteaptă vești bune, așa că putem sta liniștiți. Cei care nu se vor supune ordonanței și se vor folosi de acest prilej pentru a se răscula, vor fi aspru pedepsiți, prin tăierea capului..."

Se văzură nevoiți să rămînă în împrejurimile satului. Încercară să bată pe la ușile oamenilor ca să ceară ceva de mîncare, dar stăpînii caselor nu deschideau. Puținele căsuțe care răspundeau la bătăile lor în ușă erau tixite de lume. Refugiații noștri își scoaseră din traiste lipiile de hrișcă și se apucară să le înghită cu lăcomie, bînd cîte un strop de apă după fiecare înghițitură. Templele gemeau și ele de lume. Nicăieri nu se putu găsi un loc pentru înnoptat. Ca mulți alții, fură nevoiți și ei să se strîngă sub cîțiva copaci mari. Mereu, noi și noi grupuri de sinistrați se apropiau de sat. Grupurile de cîte trei, cinci, opt sau chiar cîteva zeci de oameni se țineau lanț. Se mai întîlneau cîte o rudă, cîte un vecin. În marea lor durere, nenorociții cunoșteau și clipe de bucurie ; printre lacrimi se mai auzeau și rîsete.

Soarele coborî spre apus. Oamenilor flămînzi, desperaţi, cuprinşi de groază şi copleşiţi de durere li se părea că timpul se tîrăşte chinuitor de încet. Apa inundase toate luncile. Cadavrele oamenilor şi animalelor ba apăreau la suprafaţă, ba dispăreau din nou sub apă. Dealurile se înălţau ca nişte insuliţe. Ici-colo, deasupra acestor insuliţe se ridica cîte o şuviţă de fum: erau oamenii care aşteptau ajutor. Ţăranii de prin partea locului — din care o parte suferiseră de pe urma inundaţiei, iar alţii nu mai puteau să muncească la cîmp — scobeau luntri din trunchiuri de copac, se apropiau de insuliţe şi salvau oamenii, palizi şi răguşiţi, care stătuseră ceasuri în şir pe marginea prăpastiei, în aşteptarea morţii. Cei salvaţi se tîrau spre Cianlingan, iar unii dintre ei porneau şi spre alte sate. Dar ori încotro o luau, nesiguranţa îi urmărea pas cu pas. Ţăranii care agonisiseră cîte ceva pentru zile negre, îşi ascundeau jalnicul avut şi, prefăcîndu-se săraci, îi petreceau îngrijoraţi peste măsură pe aceşti oameni cinstiţi şi cumsecade cu priviri înspăimîntate.

Apa care înghiţise satele Idukou şi Tanţziaţiue îsi lărgea tot mai mult vastul domeniu, vrînd să se laude parcă cu marea ei forţă. Un

şir nesfîrşit de sinistraţi se îndrepta spre Cianlingan şi alte sate. Deasupra capetelor mulţimii flămînde stăruiau zi şi noapte, ca aburii deasupra unui cazan încins, vaietele şi hohotele de plîns. Bocetele pentru cei morţi, blestemele la adresa soartei, rugăminţile celor flămînzi răsunau din ce în ce mai tare, părînd că se înalţă tot mai sus, spre cer. Neliniştea creştea. Drumul spre centrul raionului era tăiat. Sosiseră cîteva jonci [1], care însă în loc să transporte alimente pentru cei flămînzi, aduceau muniţii. Joncile se înapoiară în centrul raionului, încărcate pînă la refuz cu familiile cîtorva mari proprietari de magazine. Bogătaşii din Maanşan, Sanfucijuan şi alte localităţi plecară şi ei cu joncile. Cîţiva ţărani sinistraţi se îndreptară spre satele învecinate, iar alţii veniră de acolo la Cianlingan. Pretutindeni însă îi aştepta aceeaşi deznădejde.

Bogătaşii din Cianlingan, înfricoşaţi şi alarmaţi, se refugiară în centrul raionului, dar descoperiră că şi acolo domnea aceeaşi nelinişte. E drept însă că autorităţile oraşului primiseră de la administraţia provincială o cantitate şi mai mare de muniţii, iar oraşul era înconjurat

[1] Vase chinezeşti cu pînze.

de un zid şi mai gros decît al satului. Aceasta îi făcu pe bogătaşi să răsufle uşuraţi. Deşi în satele din jurul oraşului se adunaseră mult mai mulţi sinistraţi decît la Cianlingan, totuşi aici era mai multă linişte. Locuitorii înstăriţi ai oraşului, mai avuţi decît bogătanii din Cianlingan, fugiră cu vaporul în capitala provinciei, ascunzîndu-şi bijuteriile pe sub halate. Doar cîţiva moşieri rămaseră pe loc. Aceştia trimiseră cîteva telegrame, iar acum aşteptau sosirea alimentelor. Pînă una alta, deschiseră două cantine gratuite. Cei care veneau mai devreme, căpătau cîte o cană de fiertură subţire. Cei care întîrziau, nu căpătau nimic. Deseori oamenii se luau la bătaie şi mulţi aveau ghinionul să simtă pe pielea lor, fără să aibă vreo vină, baioneta sau patul puştii.

Van Da-bao împreună cu un grup de bărbaţi, femei şi copii plecă neobservat în centrul raionului. Se înţelesese cu ceilalţi să le dea de veste dacă acolo e mai bine. Li Ta-bi, Cijao San-e, Cen Da-sao, Cijan Da-ghe rămaseră pe loc să aştepte veşti de la oraş.

Ţăranii care trecuseră prin cumplita încercare îşi menţineau forţele mîncînd tărîţe, mure

sălbatice şi frunze. Astfel se scurgeau zilele una după alta. Groaza la gîndul foametei înfricoşătoare ce avea să vină umplea inimile tuturor.

Dar fiecare ştia că nu e singur în suferinţa lui. Erau mulţi, o uriaşă masă de oameni. Durerea comună îi făcea să se înţeleagă, să se ajute, să se îmbărbăteze şi asta le dădea putere să trăiască. Sprijinul reciproc şi încurajarea se transformau în speranţă, care se cuibărea cu noi forţe în sufletele oamenilor. O dată cu noii sosiţi, numărul refugiaţilor sporea. Cu cît creştea masa oamenilor lipsiţi de adăpost, cu atît mai viu se aprindea speranţa în inimile lor.

— Ce-i gălăgia asta? Nu vă fie teamă, aşteptaţi! Ce credeţi, că nu vor lua măsuri, că vor îndrăzni să lase atîţia oameni muritori de foame?

Încetul cu încetul, masa de oameni se organiză. Din fiecare sat s-a ales cîte un delegat. Aceştia se adunară, ţinură sfat şi plecară în sat. Curînd după aceea se înapoiară împreună cu cîţiva localnici, care aduseră puţin mălai şi multe făgăduieli.

— E greu, ce mai vorbă, un adevărat cataclism...

— Asta-i tot ce vă poate da satul. Nu că n-am vrea să vă ajutăm, dar sînteți prea mulți. E greu să-i mulțumești pe toți.

— Primarul satului a plecat personal în raion să ceară alimente pentru voi. Trebuie să așteptați, să aveți răbdare...

— Inundația de anul ăsta e într-adevăr mare, dar în alte locuri e și mai groaznică. De veacuri nu s-a mai pomenit o inundație ca asta. Ai zice că s-a mîniat cerul pe oameni, și-alta nimic...

— V-am adus puțin mălai, pe care l-am plătit de trei ori mai scump. Prețurile la alimente vor crește și mai mult...

— Fiți pe pace, șeful raionului iubește poporul. Pînă la urmă se vor lua măsuri. Nevasta lui s-a dus încă de alaltăieri noapte la templu să se roage lui dumnezeu pentru voi.

— In raion, în provincie, pretutindeni se fac chete pentru sinistrați. Se spune că pentru noi se strîng bani pînă și în capitală, chiar și printre străini!

— Dar ce-i aia chetă?

— Un fel de pomană.

Cuvintele de îmbărbătare și mălaiul își jucară rolul. Oamenii își tîrîră mai departe, cu răbdare, existența și începură chiar să-și facă iluzii.

— Capitala... funcționarii de acolo-s putred de bogați. E de ajuns să ne dăruiască fiecare cîte un ban ca să înotăm în grăsime...

— Ce fel de străini sînt ăștia? Și ei dau de pomană?... Se vede că-s oameni de treabă...

— Dar primarul, ce om cumsecade e! Și funcționarii din raion sînt boieri cinstiți. De bună seamă, dacă sînt părinții poporului, cum s-ar putea să nu țină la popor!...

— Se aude că în alte locuri inundația e și mai grozavă. O adevărată pacoste. Nu ne-a mai fost dat nici să vedem, nici s-auzim de-o nenorocire ca asta...

Printre ei erau însă și unii nemulțumiți. Ta-bi și alți cîțiva tineri țărani spuneau:

— Toată ziua trăncăniți: ba că primarul e cumsecade, ba că funcționarii din raion sînt minunați. De ce nu-și deschid atunci hambarele care gem de bucate și nu ne dau și nouă măcar ceva?...

— Chetă! O să așteptați mult și bine! Pînă strîng ei banii, pierim cu toții de foame.

— Zici că s-a dus să se roage lui dumnezeu? Vezi să nu! A fost la ibovnicul ei. O știu eu pe

muierea asta. O vulpe borțoasă ! E cea mai ticăloasă tîrfă din tot raionul. Cine n-o cunoaște !

— Cum, n-ați știut că e tîrfă ? Da, se spune că cere o grămadă de bani pentru o noapte...

— Ptiu, scîrba dracului...

— Poate că de-aia s-a mîniat cerul și ne-a trimis inundația. Dar de ce să se mînie pe noi ? De ce nu i-a lovit pe ăi care jupoaie poporul de viu, care pornesc războaiele și-i ucid pe oameni ?

Mulțimea începu să freamăte, dar delegații căutară să potolească murmurul de nemulțumire. Cei mai mulți dintre ei erau țărani înstăriți știutori de carte, obișnuiți să li se dea ascultare în sat.

— ...mama voastră ! O turmă sînteți, niște ticăloși ! Crăpați de foame și mai ridicați glasul ? Ce, vi s-a urît cu viața ? Pe cine înjurați voi, mă ? Vreți să pierim cu toții ? Dacă ei ne întorc spatele, sîntem pierduți !

— Nu dați ascultare acestor broaște țestoase[1], că numai rău vă aduc. Să mai încerce unul să deschidă botul, că-l legăm și-l predăm în sat...

Totuși, delegații nu îndrăzneau să-i lege pe cei care cîrteau. Deși mulțimea de flămînzi era acum

[1] În China „broască țestoasă" e o poreclă jignitoare.

în mîna lor, oamenii dădeau mai multă crezare unora ca Ta-bi. Primarul satului era o canalie, bogătașii la fel. Dar ce să le faci dacă sînt așa cum sînt ? Doar n-o să pornească răscoala. Dacă te bagi într-o treabă ca asta, poți să-ți iei adio de la viață !

După cîteva zile de alergătură și griji, primarul se înapoie din raion. Dar nu aduse nici alimente, nici muniții. Mulțimea începu să se agite. Amenințările delegaților nu mai ajutau la nimic. Locul pe care se instalaseră refugiații era în fierbere. Larmă, înjurături, bocete, suspine... Foamea și deznădejdea întunecau rațiunea. Delegații plecară din nou, în sat. Primarul era palid de spaimă, dar nu pentru că venise fără alimente. Îi părea rău că nu căpătase muniții din raion și-i era groaznic de frică.

— Să se astîmpere huliganii ! spuse el delegaților. Mă gîndesc într-una la voi, dar zarva asta nu aduce nici un folos. Am cerut alimente din raion, dar n-am căpătat nimic. Acolo, la porțile orașului, e plin de refugiați. Alimentele cumpărate din banii donați n-au sosit încă. Parcă eu vreau ca voi să îndurați foamea ? Duceți-vă acum și veniți mîine. Pînă atunci găsesc eu o ieșire.

Dar fără scandal. Hm, dacă aud gălăgie, vă fac să gustaţi boabele de plumb...

Soluţia fu găsită. Delegaţii obţinură învoirea să ia cu ei o parte din oameni şi să plece în ţinuturile îndepărtate, unde nu s-a abătut inundaţia, unde e multă hrană, unde locuiesc bogătaşi filantropi, mari şi puternici. Să plece într-un ţinut care să nu sărăcească, oricît de mare ar fi numărul refugiaţilor. Acolo vor trebui să aştepte pînă se retrage apa, ca să se poată înapoia acasă să-şi lucreze ogoarele.

Delegaţii se apucară de treabă. Unul după altul se apropiau de ei ţăranii, implorîndu-i cu glasul cel mai rugător şi mai umil :

— Merg şi eu cu dumneavoastră, oriunde ne-aţi duce...

— Bine ! Dar n-ai să ieşi din cuvîntul meu ! Ai familie mare ? Acolo n-o să fie ca aici. O dată plecaţi, va trebui să mă ascultaţi orbeşte !... Hm, dar tu de unde eşti ? Cum de nu te cunosc ? Crezi că treaba e-aşa simplă ? Nu-i o jucărie ! O dată plecaţi, va trebui să răspund de viaţa fiecăruia. Mai mult decît atît, trebuie să fiu chezaş pentru fiecare ! Crezi că-i o nimica toată ? Am plecat şi gata ?

— Asta nu e drept. Şi noi ce să ne facem ? Să murim aici ?

— Sînteţi prea mulţi ! Nu pot pleca atîţia !

Cîţiva dintre delegaţi se înarmară cu scrisori de recomandaţie, adunară grupuri de cîte cinci-zeci-şaizeci de oameni fiecare, se îmbarcară în jonci şi plecară. Plecă şi Cen Da-sao cu bărbatul ei : erau rude îndepărtate cu unul din delegaţi. Nimeni nu voi să-l ia pe „ticălosul ăla", pe argatul Li Ta-bi. Cijao San-e şi Da-fu împreună cu Er-mao şi Lao-iao, pe care-i întîlniseră mai tîrziu şi care erau singurii supravieţuitori ai numeroasei lor familii, doriseră şi ei tare mult să plece. Dar intenţiile bieţilor ţărani, care nu-şi prea dădeau bine seama de starea lucrurilor, nu se înfăptuiră. Nici n-ar fi trebuit să-şi facă vise !

În celelalte sate şi raioane se petrecea acelaşi lucru, dar erau atît de mulţi sinistraţi, încît dintr-o sută de oameni abia reuşea să plece unul. Despre cei care reuşiră să se smulgă de-aici se credea că vor nimeri într-un ţinut de basm. Cei care rămaseră pe loc, cu burţile goale, dar plini de speranţe, aşteptau să le vină din ţinuturi îndepărtate donaţiile : alimente şi bani. Era o masă imensă, înfricoşătoare şi flămîndă !

4

Timpul se scurgea încet. Apa se retrăsese pe alocuri, lăsînd în urma ei mult nămol. Urmele inundației erau groaznice. Pretutindeni se vedeau cadavre pe jumătate descompuse, pe care apa nu reușise să le ia. Deasupra acestor hoituri de oameni și animale în descompunere, peste care roiau mii de muște, se roteau stoluri de corbi. Soarele arzător încingea aerul. Vîntul fierbinte de vară se zbenguia peste cîmpii, răspîndind duhoarea de mortăciune. Se porniră bolile.

Țăranii rămăseseră pe loc. Mulțimea, care creștea cu fiecare zi, începu acum să se împuțineze. Moartea secera oamenii cu nemiluita. Cei dintîi muriră copiii de țîță, în gură cu sînii uscați ai mamelor. Apoi muriră încetul cu încetul bătrînii, care printr-o minune izbutiseră să se smulgă din ghearele inundației. Femeile istovite, pline de noroi, plîngeau în hohote, vărsînd șiroaie de lacrimi. Familiile distruse, adunate la un loc, se răzlețeau iarăși. Bărbații, ai căror mușchi mai păstrau urmele sănătății și forței de altădată, se țineau mai dîrji. Le dădea putere dorința fierbinte de a se salva. Se luptau cu foamea, cu bolile, rezistau la bocetele femeilor,

la tot ceea ce provoca suferința și făcea ca inima să se strîngă de durere. Se agățau de firul celei mai slabe nădejdi, dar firul se subția cu fiecare zi. În cele din urmă, începură să vadă mai limpede. De la o vreme, sub cerul albastru și însorit, sub copacii desfrunziți, ale căror frunze fuseseră de mult devorate de mulțimea înfometată, în mijlocul bolovanilor cu care nimeni nu-și putea potoli foamea, începură să se adune mulțimi uriașe de oameni înfricoșători, cu lațe lungi, în zdrențe ce abia reușeau să le acopere scheletele murdare, cu fețe negre și imenși ochi flămînzi, scufundați în orbite. Pînă mai ieri puteau fi potoliți cu tot felul de ordine, discursuri mieroase, speranțe, tărîțe și frunze. Acum își dădeau seama de situația lor deznădăjduită. Înțeleseră, în sfîrșit, că orice zăbavă nu le poate aduce decît moartea!

Acum se adunau cu toții la un loc și-și strigau indignarea unii altora, în fața tovarășilor pe jumătate morți de foame.

În vremea asta, din oraș veniră niște oameni. Acasă la primar se tăiau găini și rațe, se făceau pregătiri pentru primirea oaspeților, care veniseră să cerceteze situația la fața locului. O dată cu aceștia, veniră și alții, din simplă

curiozitate, printre care şi cîteva cucoane sulemenite. Cu un sentiment de curiozitate şi teamă, ei îşi holbau ochii la gloata flămîndă, copleşindu-i pe nenorociţi cu false expresii de compătimire şi suspine, de care nimeni n-avea nevoie. Dînd la iveală nişte cutii negre, străinii le îndreptau spre victimele inundaţiei, explicînd că vor să întipărească acest groaznic tablou pe fotografie, pe care s-o arate apoi tuturor, pentru a organiza o chetă în folosul sinistraţilor. Poate că înainte asemenea vorbe ar fi ridicat moralul oamenilor, dar acum nu mai erau de nici un folos. Ţăranii înşelaţi erau plini de încredere fermă doar în propriile lor forţe. Nu mai doreau ca aceşti paraziţi să vadă starea de plîns în care se găsesc, nu mai doreau să-i vadă bucurîndu-se la gîndul că le-a izbutit minciuna.

De la oraş veniră veşti înspăimîntătoare. Cam aceleaşi noutăţi soseau şi din alte regiuni: mulţi dintre cei care nu doreau să moară de foame şi boli erau mînaţi în convoiuri, sub paza unor soldaţi înarmaţi cu puşti, în ţinuturi îndepărtate, necunoscute. Erau ţinuturi nelocuite, care serveau încă de demult ca loc de execuţii. Ţăranii oropsiţi, care scăpaseră de inundaţie, piereau acolo de gloanţe şi obuze. Cîte unii izbutiră să

fugă, aducînd cu ei veştile înspăimîntătoare. Groaza puse din nou stăpînire pe oameni, cu o forţă mult mai mare decît teama de inundaţie şi foamete. Rugăciunile naive către dumnezeu, bocetele, făcură loc discursurilor aprige.

Acum, mulţimea de flămînzi putea fi văzută adunîndu-se grupuri-grupuri pe deal. Se auzeau vociferările bărbaţilor şi vaietele neputincioase şi sfîşietoare ale femeilor.

— O să pierim! Unde-i scăparea?

— Destul cu visele! Am trăit ca nişte cîini şi-o să murim de moarte cîinească! Nimeni n-o să ne vină în ajutor.

— Auzi vorbă! Chetă! O să aşteptăm mult şi bine! Tot ce nimereşte în labele lor puhave poate fi socotit pierdut. Totul o să intre în buzunarele lor!

— Dracu să vă ia, diavoli înfometaţi! Ce le pasă lor că voi muriţi de foame?

— Mai bine să ne punem singuri capăt zilelor, să nu ne mai chinuim în lumea asta.

Un ţăran negru la faţă, gol pînă la brîu, se căţără într-un copac.

— Ei, oameni buni — striga el cît îl ţinea gura — ce tot staţi şi trăncăniţi? Trebuie să ne ridicăm! Linişte! Ascultaţi ce vă spun!

Toți își întoarseră privirile spre el. „Are dreptate! Trebuie să facem ceva! Să-l ascultăm ce spune!" — se auzea din mulțime.

— Frate Cijan, trebuie să găsești ceva pentru noi...

— Și eu vreau să vorbesc. Am îndurat atîtea în viață, încît dacă-mi aduc aminte, stomacul ăsta gol se rupe în bucăți!

— Taci, nu mai urla! Să vorbească el mai întîi. Cum te cheamă?...

Și în alți copaci se cățărară țărani cu ochi flămînzi, larg deschiși, scăpărînd de mînie.

— Ați priceput acum ce diavoli sînt moșierii! urlă din nou flăcăul pe jumătate despuiat. Deschideți-vă ochii și priviți-i! Oriunde ți-ai arunca privirea, oriunde ai merge, pretutindeni unde sînt ogoare, unde e pămînt, acolo sîntem și noi. Dar peste tot e aceeași situație: abia reușim să ne ducem zilele, flămînzim, degerăm. Eu am cutreierat cîteva provincii, iar cînd am fost mai tînăr am purtat palanchine, am fost și soldat — într-un cuvînt, am văzut multe. Corbii sînt la fel de negri peste tot. Și credeți că există cumva vreun locșor, unde noi, muncitorii ogoarelor, s-o ducem bine? Nu există! Apa ne îneacă, seceta ne chinuie... Iar pămîntul e viața noastră! Abia

îți strîngi cu chiu cu vai recolta, că-i și vezi venind pe ăi de la iamin[1]... lua-i-ar dracu! Am semănat trei mu[2] mari și late, de n-ajunge nici măcar pentru o zeamă lungă. Din ce să plătesc dările? Că astea nu mai au sfîrșit. Unde mai pui că vine și proprietarul pămîntului — moșierul... De-alde-ăștia nu mișcă un deget, nu muncesc la cîmp și nici îngrășăminte nu ne dau. Știu numai să huzurească în casele lor înalte și primesc jumătate din recoltă. Și unde mai pui că nici nu le-ajunge, că zbiară la tine, că-și mai bat și joc. Dar ia poftește să scoți o vorbă... Pușcăria te mănîncă! Te azvîrlă acolo, iar maică-ta și nevastă-ta mor de foame. Acum am priceput totul. Dacă n-o să ne mișcăm, dacă n-o să luptăm cu toată dîrzenia, s-a zis cu noi. Pe toți ne paște moartea prin flămînzire!

— Așa e! A vorbit drept!

— Er-țzî are dreptate. Chiar așa e, cum a zis el. Eh, unde-am ajuns...

Maidanul părea că fierbe.

— Să ne ridicăm! Să ne ridicăm! se auziră strigăte din toate părțile.

— Cît o să mai stăm cu mîinile în sîn? De

[1] Organ administrativ de stat în vechea Chină.
[2] Un mu — circa 1/16 dintr-un hectar.

ce să trăncănim fără rost? Oamenii noştri mor pe capete, toţi au burţile goale. Ne hrănim cu mortăciuni şi nici de-alea n-avem parte! Oricît de tari inimi am avea, sînt oricum inimi omeneşti. N-o să ne mîncăm de vii!...

— Ptiu... ai putea să mănînci un om viu?

— Să mănînci oameni vii? Ce găsiţi curios în asta? vorbi din nou flăcăul gol pînă la brîu. Ce, parcă noi nu sîntem mîncaţi şi mestecaţi de vii? Ia gîndiţi-vă niţel: cu ce se hrănesc perceptorii iamin-ului şi moşierii din casele înalte, care pun mîna pe recoltele culese de noi? Ei mănîncă din carnea şi beau din sîngele nostru! Ticăloşii! Ne-au jupuit cît au putut, ne-au ucis şi mamele, iar voi mai staţi aici să îndrugaţi verzi şi uscate, cum că lipitorile astea sînt oameni de treabă, că o să vă ajute şi o să-şi arate dragostea faţă de voi! Aşteptaţi mult şi bine! Cînd o să vă plesnească maţele, atunci o să vedeţi care-i ajutorul lor! Sîntem mulţi. Vă spun drept, chiar dacă mor vreo zece-douăzeci de mii de-ai noştri, pentru ei nu e mare pagubă. Aştia n-au de ce să se teamă că nu mai rămîn oameni, că n-o să mai aibă pe cine preface în robi...

— Vai de mine, ce grozăvie, auzi, ne mănîncă de vii!

— De ce să ne temem atunci? Ridicaţi-vă! Să pornim la luptă! Tot ne e dat să murim...

— Adevărat, tot o să murim!

În sat se iscă panica. Sătenii îşi zăvoreau porţile, soldaţii ieşeau în fugă unul cîte unul cu armele în mîini şi împrăştiau mulţimea înjurînd...

— În lături, diavoli înfometaţi! Ia te uită ce zarvă fac! Strigaţi voi, strigaţi, şi-o să vedeţi ce păţiţi... Ştiţi bine doar că n-avem prăvălii cu orez. Orezul nu se găseşte pe toate drumurile. Primarul are grijă de voi. Anul ăsta — ştiţi şi voi prea bine — inundaţia e mai grozavă ca în alţi ani. Ce, vi s-a făcut de bătaie? Hai, căraţi-vă!

Ţăranii începeau să se risipească, dar îndată ce soldaţii dispăreau, mulţimea se aduna din nou. Larma şi strigătele se ridicau mai puternice. Din sat fură trimişi curieri la centru, ca să afle cum trebuie să procedeze pînă la urmă cu toţi aceşti coate-goale. Dar acolo nimănui nu-i era capul la asta. In oraş fuseseră concentrate masive unităţi militare, care-l păzeau cu străşnicie, ca nimeni să nu poată pătrunde înăuntru. Se auzeau deseori împuşcături. Cei din centrul raionului urmau pilda capitalei provinciei. Cine putea să-i

asigure că țăranii înfometați, la un pas de moarte, n-o să se lumineze și n-o să se unească ?

Noaptea, cînd soldații intrară în sat, la lumina lunii se adună o mulțime uriașă. Același flăcău gol pînă la brîu se cățără din nou în copac și strigă din toate puterile :

— Proștilor nu vă lăsați momiți, nu-i ascultați ! Azi ne făgăduiesc să găsească o ieșire, mîine o să ne spună că se mai gîndesc încă... Au trăncănit destul despre chetă, despre ajutorarea sinistraților... Cîte zile au trecut de-atunci ? Unde le e cheta, unde-i ajutorul ? N-au deschis nici o prăvălie de orez. Unde-i tot orezul ? L-au ascuns ! Cînd or să crească prețurile, atunci or să scoată și ei orezul în vînzare ! Hambarele bogătașilor gem de orez. De ce să nu ne dea și nouă măcar cît de puțin ! Că nu numai ei, dar și moșii și strămoșii lor au trăit de pe urma muncii noastre !

— Hambarele sînt pline cu orez, pline ! Despre alte locuri nu pot să vă spun nimic, dar despre Sanfucijuan vă asigur că e așa. Dacă și-ar deschide hambarele, ne-ar ajunge la toți pentru multă vreme ! urlă Ta-bi.

— Vezi să nu le deschidă ! Și-au zăvorît hambarele, iar acum dorm și visează cum să ridice un zid de fier împrejur sau să transporte pe furiș bucatele. Hambarele din Sanfucijuan sînt pline, nicăieri nu e mai mult orez ca acolo. Iar noi ne hrănim cu frunze ! Ascultați ce vă spun, nu fiți proști, trebuie să mergem și să deschidem singuri hambarele. Hambarele sînt pline de trosnesc, iar noi crăpăm aici de foame. Nu fiți proști ! Să pornim, să pornim !

— Să pornim ! La luptă ! Tot o să murim ! Alimentele stau acolo grămadă, de ce să nu punem mîna pe ele ?

— Să pornim ! Înainte !

— Încotro ? De ce strigați ? Stați, să mai chibzuim !

— Tovarăşe, ai dreptate ! Zi-i 'nainte !

— Proști mai sînteți ! Dobitoci și alta nimic ! Da ce, mergem să jefuim ? Noi nu jefuim. Noi nu sîntem nici hoți, nici tîlhari. Sîntem cei mai obișnuiți țărani, dar murim de foame. Am așteptat și-am tot așteptat ajutorul lor !... Ai noștri se prăpădesc unul cîte unul. Au murit atîția, mîine putem muri cu toții ! Viața noastră e mai rea ca a unui cîine ! Ascultați ce vă spun. Trebuie să ne răsculăm, dar n-o să jefuim. O să luăm numai ce-i al nostru. Ascultați, n-avem nevoie decît de orez ! Nu ce-

rem decît ceea ce am făcut să rodească cu sudoarea şi cu sîngele nostru !

— Aşa e, orezul e-al nostru !

— Să mergem, să luăm ce-i al nostru !

— Să mergem la Sanfucijuan ! Zeci de ani mi-am vărsat acolo sîngele şi sudoarea !

— Să mergem la moşierul Li ! Neamuri întregi au muncit pentru el ca nişte vite...

— Iar v-aţi pornit să trăncăniţi porcilor ! Mai încet ! Nu vă zăpăciţi, să pornim uniţi — cu toţii la un loc, ca unul singur ! Să-l ascultăm ce ne mai spune. Vorbeşte mult mai bine ca noi. Ne spune adevărul în faţă. Frăţioare, eşti un flăcău isteţ, zi-i 'nainte !

— Aşa e ! O să te urmăm. Spune ce trebuie să facem !

— De ce să ne temem ? Sîntem atît de mulţi, că nu trebuie să ne fie frică. Unul pentru toţi şi toţi pentru unul. Să mergem ! Să luăm ce-i al nostru... Ascultaţi-mă pe mine...

Vuietul mînios al mulţimii indignate devenea tot mai puternic. O aţîţa fiecare cuvînt rostit de cel care vorbea. Cuvintele lui exprimau tot ceea ce ei gîndeau de mult, toată suferinţa amarnică a ţăranilor. De aceea i se supuneau atît de uşor. Acum erau hotărîţi să se unească

şi la nevoie să-şi dea viaţa pentru toţi ! În faţa lor se deschidea o cale liberă şi luminoasă.

...Înainte de mijirea zorilor tulburi, detaşamentul flămînzilor, cu bărbaţii în frunte şi femeile la urmă, detaşamentul robilor treziţi la viaţă năvăli în sat într-un torent nestăvilit, mai înspăimîntător ca apa dezlănţuită.

1931

ÎNTR-O NOAPTE

„Ţi... cea... ţi-ţi, cea-cea..."

Din clădirea luminată de becuri slabe se ivesc umbrele şterse ale unui grup de oameni. Ei se îndreaptă spre maidanul de la marginea oraşului.

De două săptămîni şi mai bine ninge şi plouă într-una. Un strat gros de zăpadă acoperă pămîntul. Se aude scîrţîitul uniform al cizmelor şi bocancilor. Vîntul furios de iarnă se năpusteşte în întîmpinarea oamenilor, împroşcîndu-i în faţă cu fulgi mari de zăpadă şi stropi de apă, mărunţi ca o pulbere. Oamenii tresar fără să vrea din pricina răbufnirilor neaşteptate ale

vîntului îngheţat. Se aude acelaşi scîrţîit monoton — oamenii îşi continuă drumul.

„...Ţi-ţi, cea-cea..."

Cu un urlet sălbatic, vîntul răbufneşte din nou, biciuind fără milă grupul de oameni peste feţe şi trupuri. Un tînăr frumos, dar cu o figură de om istovit, păşeşte în rînd cu alţii, mînat cu brutalitate de soldaţi ; el tresare, ca trezit din somn. Tot ceea ce se petrecuse puţin înainte, şi i se părea atît de departe, răsare din nou în faţa lui cu o claritate uimitoare : chipul acela de om rău, mulţumit de sine, cu o mustăcioară dezgustătoare, vocea aceea plină de ură şi sarcasm. De pe podium răsună implacabil şi fără drept de apel : „Mai aveţi ceva de spus ? Sînteţi condamnaţi şi sentinţa urmează să fie executată imediat." Toate acestea îi vin acum în minte tînărului condamnat. Flacăra urii mistuitoare se aprinde în inima lui. Ar fi vrut să zdrobească acest rît scîrbos, să înfunde în gîtlej această voce ! In furia lui turbată, simţea o dorinţă sălbatică să se smulgă din grupul acesta de oameni şi să fugă, să fugă cît îl ţin picioarele... In clipa cînd fusese condamnat la moarte fără judecată nu reuşise să-şi păstreze calmul aşa cum şi-l păstraseră tovarăşii lui.

De durere şi indignare era cît pe-aci să-şi piardă cunoştinţa. Era poet, un poet înflăcărat, plin de vigoare.

Patul puştii izbeşte cu putere pieptul lui slăbit în cele douăzeci de zile petrecute în temniţa mohorîtă, unde nu pătrundea nici o rază de soare şi unde oamenii zăceau pe jumătate flămînzi.

— Unde te grăbeşti, lepră? Te aşteaptă diavolii în iad, n-ai grijă. N-ai să-ţi pierzi porţia! rupse liniştea soldatul înalt şi fioros, care-l izbise cu patul puştii.

„Din-din, ţzian-ţzian". La mîini şi la picioare îi zornăie sinistru, ca la toţi ceilalţi, lanţuri de fier... Jur împrejur, un vălmăşag de sunete. „Ţi-ţa, ţi-ţa, ţa-ţa" — răsună în zăpada înaltă cizmele cu potcoave de fier.

Deodată, înţelese limpede încotro se îndreaptă convoiul. Avu o senzaţie stranie: drept în faţă îi apărură doi ochi, care priviseră deseori în sufletul lui, doi ochi dragi, pe care nu-i putea uita. Simţi ceva ascuţit pătrunzîndu-i în inimă, sfîşiindu-i-o bucată cu bucată. Puternică durere!

Cer negru. Beznă nesfîrşită în jur. Picături de ploaie şi fulgi mari de nea se rotesc în întuneric. Urletele sălbatice ale vîntului din nord biciuiesc pămîntul învăluit în ceaţă. Troienele cenuşii sclipesc cînd şi cînd în întuneric. Umbrele oamenilor alunecă încet pe pămîntul înzăpezit. Arestaţii şi santinelele înaintează în tăcere. Nu se aude decît zăngănitul lanţurilor şi al baionetelor, care se ciocnesc din cînd în cînd. Nimeni nu oftează, nimeni nu plînge. Strîns lipiţi unul de altul, merg fără oprire spre maidanul unde va avea loc execuţia.

„Călăii... Ne duc la moarte..." gîndesc condamnaţii cu o furie neputincioasă. Fata care merge în rîndul al doilea îşi scutură din timp în timp capul cu o mişcare bruscă, furioasă parcă pe vîntul care-i aruncă pe faţă şi pe frunte părul scurt şi des.

Înăbuşindu-şi strigătul gata să izbucnească din fundul pieptului, el îşi muşcă buza cu putere, luptînd să-şi potolească tremurul furiei ascunse. În privirea lui sticloasă, cercetătoare, ţîşneşte flacăra urii sălbatice. Alunecînd de la un obiect la altul, această privire caută să cuprindă totul din jur...

Pe zăpada albă se conturează vag chipul soldatului fioros care păşeşte alături. Încă un soldat prost cu gura şi cu nasul mare. Încă...

Deodată, ochii lui întîlnesc un chip cunoscut și drag, care-l învăluie într-o privire liniștită și care exprimă simțăminte atît de calde, că nu pot fi redate în cuvinte. Le poți exprima cel mult în privirea aruncată tovarășului care merge alături de tine la moarte, pentru a-i transmite calmul și curajul. Mînia se risipește pe jumătate. Sufletul lui chinuit se umple de dragoste și de un alt sentiment, ce poate fi definit prin cuvîntul „viață". Ar vrea să cuprindă acest chip în palmele sale și să-l sărute tare, tare. Ea înțelege și dă din cap în semn de răspuns, un răspuns care ar vrea să exprime hotărîre și bărbăție fără margini.

„Ți-ța, ți-ța, ța-ța". Sunete disparate se aud în întuneric ca niște tobe și gonguri fără orchestră, răsună în jurul celor douăzeci și cinci de condamnați, petrecîndu-i. Vîntul urlă, părînd că desfășoară deasupra capetelor lor o uriașă pînză roșie.

— Stai! Am ajuns! Incotro vă îmbulziți, pui de cățele! urlă ofițerul, agitîndu-și energic mîna în care strîngea „mauser"-ul.

„Iată că am și ajuns", răsună ca un ecou în inimile condamnaților.

— Așezați-i pe bandiți! Legați-i mai strîns! ordonă cu aceeași voce respingătoare ofițerul-călău. Soldații, îmbrăcați în tunici căptușite cu vată, îi îmbrîncesc cu brutalitate pe condamnați, îi lovesc cu paturile puștilor și îi leagă de stîlpi.

Se aude un tropăit dezordonat de cizme și bocanci pe zăpadă...

Condamnații tac. Iî înăbușă mînia. Ura față de dușmani e atît de puternică, încît pare că nimic pe lumea asta nu o poate exprima. Mîinile și picioarele lor ferecate pînă mai adineauri în lanțuri, sînt acum strîns legate de stîlpii îngropați în pămînt cu cîteva zile în urmă. Iată-i acum la marginea mormîntului.

In fața ochilor — întuneric de nepătruns. Vîntul amestecat cu ploaie și ninsoare suflă fără întrerupere, pătrunzînd pînă la oase, cravașînd fără milă trupurile condamnaților. Nu demult, în sala aceea imensă, au fost smulse de pe ei halatele lungi și paltoanele. Dar acum, stînd în grup compact nu mai simt frigul.

— Aici! Puțin mai departe! Țintiți bine!

In întunericul nopții aproape că nu se poate desluși ce anume se instalează în fața șirului de umbre omenești.

— E bine acum. Mai numărați-i o dată!

— Unu, doi, trei...

Un soldat se apropie de condamnați. Ofițerul-călău, borțos și cu mutra puhavă, pășește alături și, împungîndu-l pe fiecare cu degetul, repetă numărătoarea după soldat.

La vederea acestei mutre, a acestei mutre de fiară, care parcă oglindește în privirea sa, lipsită de omenie, întreaga cruzime față de cei asupriți a clasei dominante, mînia izbucnește în inimile celor douăzeci și cinci, li se aprinde în ochi, se răspîndește în tot trupul. Fiecare e cuprins de-o dorință arzătoare — ar vrea să-și repeadă pumnul în această mutră și să-l ucidă pe călău ca pe un cîine turbat. Dar, legați strîns, cu mîinile răsucite la spate, nu pot decît să-și încleșteze dinții cu ură și să tremure de mînie.

— Curaj, tovarășe! îi spune cel legat la dreapta lui. Întoarce capul și vede chipul cunoscut al tovarășului cu care discutase pînă tîrziu în seara aceea

— Nu, nu mi-am pierdut curajul, sînt dîrz!

— ...douăzeci și trei, douăzeci și patru, douăzeci și cinci.

— Gata, e în regulă! urlă cel cu numărătoarea. Apoi, cu pași greoi, se apropie de ceea ce părea o pată neagră pe zăpadă.

În jur, pustiu fără margini. Vînt și ninsoare. O nesfîrșită pîclă cenușie. Cît de mare, cît de grea pare umbra omului pe zăpada palidă de moarte!

— În regulă! Fiți gata! Ascultă comanda la mine! urlă ofițerul-călău.

Inimile se încordează ca un arc întins. Pata neagră joacă amenințător în fața ochilor. Alături fac de pază cîțiva soldați care dîrdîie. Cerul se prăbușește. Bezna apasă inimile.

— Tovarăși! Luați seama! se aude o voce. Noi o să murim acum, dar gîndiți-vă că acolo are loc adunarea delegaților[1]. Chiar astăzi a fost format guvernul nostru. Trăiască guvernul nostru!

Toți, ca străfulgerați, răspund printr-un strigăt. Tot ceea ce fusese tăinuit în inimă, izbucnește acum în acest strigăt. Bezna se destramă. În fața ochilor le apare, ca o rază puternică de lumină, statul cel nou.

---

[1] Delegați la primul Congres al sovietelor din China (noiembrie 1931), care a constituit guvernul central sovietic al Chinei, în frunte cu Mao Țze-dun.

Fluierul răsună jalnic și trist, dar glasurile celor douăzeci și cinci izbucnesc într-un elan nestăvilit :

Sculați, voi, oropsiți ai vieții...

. . . .

„Bah ! Tra-ta-ta-ta-bah“ — trimite mitraliera prima rafală, împroșcîndu-i pe oamenii legați cu cîteva zeci de gloanțe.

Cîntecul răsună ceva mai încet, dar unele voci cîntă cu și mai multă tărie :

...Hai la lupta cea mare

Din nou un fluierat strident.

„Tra-ta-ta-ta..." țăcănește a doua rafală. Mitraliera mai scuipă cîteva zeci de gloanțe.

...Inteer-na...

Fluierul răsună pentru a treia oară. Mitraliera mai trage o rafală și, o dată cu ultima împușcătură, cîntecul amuțește.

— Ticăloșilor ! Mai cîntați și-acum ! înjură furios ofițerul-călău, luînd-o pe drumul pe care venise cu puțin înainte convoiul de arestați.

— Strîngeți mitraliera! Trebuie să ne întoarcem

cît mai repede la unitate. Hoiturile le îngropăm mîine dimineață, ordonă el din mers. Sufletele morților nu fug.

Strivind zăpada sub cizme, soldații pornesc pe drumul de întoarcere.

Iar noaptea devine din nou liniștită, severă și gravă. Cad fulgi mari de zăpadă și picături mărunte de ploaie. Vîntul înghețat al nopții gonește vuind. Zăpada se așterne pe capetele plecate ale soldaților, dar vîntul o spulberă îndată. Au fost acolo pe maidan cu oamenii legați de stîlpi.

Ici-colo, în întunericul negru, sîngele picură pe zăpadă.

Cînd se vor ivi o dată zorile ?

1932

FUGA

Întunericul gros se destrăma încet, descoperind contururile precise şi totuşi diafane ale unui munte necunoscut, care-i despărţea acum pe aceşti oameni de satul lor natal. Pe fondul învăpăiat al cerului muntele părea cafeniu-roşcat. Vîntul rece dinaintea zorilor răbufni pentru cea din urmă oară de pe ogoarele pustii, trecu cu zgomot peste acoperişurile caselor şi se furişă în tufişuri. Glasurile ameninţătoare ale nopţii se auzea tot mai slabe. Ele nu mai aminteau acum răgetul tigrului, ci vaietele bufniţei. În cele din urmă, amuţiră cu totul. Dar frigul te pătrundea ca şi mai înainte pînă la oase.

La auzul zgomotelor tot mai potolite ale vîntului, Cijan Prostovanul îl îmbrînci cu spatele pe Van A-er, care şedea ghemuit lîngă el.

— Se luminează, ce zici? mormăi el ca pentru sine şi prin crăpăturile pleoapelor sale încleiate de puroi începu să scruteze încruntat marginea înroşită a cerului, în direcţia unde îşi lăsase casa.

Două picioare mari, ghemuite la picioarele lui Cijan Prostovanul şi încălţate în papuci grosolani de paie, traşi peste pantofii scîlciaţi de pînză, tresăriră şi se întinseră. Posesorul lor se ridică, rămase cîtăva vreme locului cu capul vîrît între umeri în faţa lui Cijan Prostovanul, făcu apoi un pas şi se opri.

— În curînd trebuie să sosească. Mi s-a spus că în zori o să fie aici...

Şi se aşeză din nou, fără să-şi termine fraza. Fu scuturat de un tremur. Apoi picioarele încălţate în papuci grosolani de paie se întinseră din nou alături de picioarele lui Cijan Prostovanul.

În apropierea lor se mişcă un om. Se sculă, se duse într-un colţ şi începu să-şi potrivească hainele.

Se lumină de-a binelea. Zorile inundară tot cerul. În preajma unor căsuțe de cărămidă un cocoș slab și prăpădit cîntă bătînd din aripi.

Omul care-și potrivise îmbrăcămintea se înapoie. Nu se mai culcă să doarmă, ci se sprijini de perete, frecîndu-se la ochi. Becul tot mai continua să ardă, răspîndind o lumină slabă, gălbuie.

După cîtva timp, răsăriră cine știe de unde cîțiva țărani cu legăturile în mînă, întocmai ca negustorii de mărunțișuri. Îi cercetară cu privirea pe cei culcați pe jos și începură să vorbească între ei. Era limpede că trenul nu mai avea să întîrzie mult. Cei doi de lîngă perete se ridicară și ei, întinzîndu-și membrele amorțite.

Apoi se ivi un flăcău slăbănog cu înfățișare jalnică, în uniformă de feroviar. Mai trecuse pe aici în fugă, în cursul nopții, ori de cîte ori venea sau pleca un tren. Flăcăul mai dădu o raită în fugă, se uită la ceasul din perete și se întoarse apoi spre cei ce-și petrecuseră aici jumătate din noapte sub biciuirea vîntului înghețat.

— Veniți încoace! îi chemă el cu milă, dar și cu o scîrbă în glas.

Răsună clopotul. Îl auzeau pentru a treia oară.

Oamenii se sculară îndoindu-și stîngaci spinările amorțite și porniră grăbiți în urma flăcăului în uniformă spre un ghișeu unde se vindeau bilete. Flăcăul mai spuse ceva și se depărtă, dar cum erau cu ochii ațintiți spre ghișeu, nu-i desluşiră vorbele.

În dosul ghișeului ședea casierul, cu capul vîrît între umeri, îmbrăcat într-un halat de bumbac, cu ochii umflați de nesomn.

— Clasa a patra, șase țzeao. La rînd, cîte unul! spuse el nerăbdător.

În fața casierului se afla un ceainic mic cu gîtul spart, din care se ridica o dîră subțire de abur, stîrnind invidia oamenilor degerați.

Primul venit aruncă un iuan de argint pe tejgheaua din fața casei. Sunetul monezii răspunde dureros în inima țăranului. Fără să rostească un cuvînt, nevoiașul ia patru tzeao rest. Nu mai e nevoie să socotească, tot degeaba-i...

— Ducă-se pe pustii, în schimb în cîteva ore sîntem acolo, îl consolează Cijan Prostovanul pe Țiao Lao-san, care-și vîră restul într-o pungă de la brîu.

— Ihî — încuviințează acesta și-l urmează pe Cijan pe peron, unde s-au ivit între timp alți cîțiva oameni necunoscuți. Unul din ei poartă un halat lung. Pare să fie student.

Țîșnesc primele raze de soare. De după tufișurile din zare apar rotocoale groase de fum, se aude huruit de roți și un șuierat strident. Răsuflînd din greu, locomotiva se oprește în fața micului peron.

Cineva din mulțime se năpustește spre un vagon, ceilalți dau buzna după el, dar sînt înghiontiți afară. In ușă începe îmbulzeala. Se aude un strigăt. O voce comandă: „Dați-vă mai încolo, aici e clasa a treia!" Ghemotocul viu de oameni se rostogolește iute mai departe. Oamenii aleargă cu priviri rătăcite spre un alt vagon. In cele din urmă își fac cu toții loc... în vagonul vechi și murdar călătorii stau culcați claie peste grămadă, cu mormane de zdrențe sub cap. Unuia îi atîrnă capul într-o parte, altul îl are căzut pe piept, iar al treilea dat pe spate, descoperind rînjetul dinților săi lungi și galbeni. Gurile căscate ale călătorilor răspîndesc un miros greu de suportat, iar nările lor late se umflă și mai tare în timp ce sforăie. Un cap zburlit, netuns de multă vreme, atîrnă aplecat în jos și un fir lung de salivă i se prelinge din gură pînă la piept... Mulți nu dorm. Străduindu-se să-și țină deschiși ochii cîrpiți încă de somn, ei privesc în tăcere pe fereastra vagonului sau îi cercetează pe noii sosiți.

— Frate Cijan! Uite, ai un loc!

— Acolo, acolo, du-te repede, tocmai bine mai încape unul.

Oamenii treziți de zarvă se înghesuie, făcînd loc noilor veniți, apoi adorm din nou.

Intre timp trenul s-a pus în mișcare, iar acum gonește înainte.

— Oho! Așa viteză mai zic și eu! A-er, ia te uită încoa': munții, copacii aleargă ca niște draci! Aleargă, aleargă și-o iau la sănătoasa.

A-er își rotea și el capul în toate părțile. Nu-și putea lua ochii de la fereastră. Bătrînul Lun șterse cu mîneca pojghița de gheață din colțul ferestrei. Se simțeau înviorați de căldură și de priveliștele uimitoare de dincolo de fereastră. Razele piezișe ale soarelui desenau pe pereții vagonului dungi paralele de un galben aprins. Oamenii treziți de soare se ridicau întinzîndu-se.

Țiao Lao-san își pipăi din nou punga de la brîu. Nici el nu știa ce va face cu conținutul ei.

Pleca la Şanhai împreună cu aceşti oameni numai la stăruinţa nevestii-si. Era un om tare nehotărît şi-şi întrebă iarăşi, pentru a nu ştiu cîta oară, tovarăşul:

— Frate Cijan! Cînd om ajunge la Şanhai, aşa-i că nu mă părăseşti? Acolo n-are cine să-mi găsească un locşor, n-am nici neamuri, nici cunoştinţe, ca de-alde voi. Ştii şi tu doar că n-am decît cîţiva bănuţi de drum.

— Parcă eu am mai mult ca tine? se amestecă în vorbă Li Sean-lin, un flăcău cu buză de iepure. Am împrumutat de la diavolul ăla un iuan de argint şi patru mao de hîrtie, asta-i tot ce am. Ajungem la Şanhai şi-om vedea. Să nu ne pierdem firea de pe-acum.

— Şi asta-i drept. Îi găsim şi totu-i în regulă. Şanhaiul nu e ca satul nostru. Acolo-s mulţi bogătaşi, n-o să murim noi de foame.

Şi Cijan Prostovanul clipi din ochii săi injectaţi, privind spre locul unde rămăsese satul natal. Se gîndi că acasă tocmai se pregăteşte fiertura de dimineaţă, îşi aminti de baniţa de orez luată pe datorie şi de cele două ciururi de pleavă care îi mai rămăsese familiei sale. Într-un cuvînt, pînă una-alta nu trebuia să-şi facă griji din pricina mîncării pentru cei de-acasă.

— Numai de-am găsi de lucru, continuă el. Atunci n-o să mai am de ce mă teme de ticălosul ăla de Sun, lua-l-ar dracu! La vară cînd ne-om socoti, o să ne vină de căciulă cîte trei dani[1] de grăunţe. Dacă ne pică ceva pămînt la preţ de chilipir, o să putem arenda doi mu...

— Dacă izbutim să ne plătim datoriile, putem şi mai mult. Numai de-am găsi... şi Ţiao Lao-san îşi plecă capul în piept.

Bătrînul Lun scoase din traistă o lipie uscată şi începu s-o ronţăie. Ceilalţi călători se apucară şi ei să mestece lipiile luate de acasă. Discuţia se porni mai însufleţită.

— Face să mergi cu trenul, n-am ce zice! Cînd te gîndeşti că am stat o jumătate noapte sub bătaia vîntului ăsta de nord-vest... Cu ăşti şaizeci de cenţi de argint putem mînca cîteva zile. Frigul îl mai înduri, dar cu foamea e mai rău.

— Ce mi-e clasa a treia, ce mi-e a patra — tot un drac! De-ar fi fost a cincea, am fi luat-o şi pe aia. Ne-ar fi venit de două ori mai ieftin.

— Cîte ceasuri facem pînă la Şanhai? Cinci? Cam scump, aş zice, pentru cinci ceasuri şase ţziao de argint.

[1] Un dan = 59,7 kg.

Călătorii necunoscuţi care şedeau alături se amestecară şi ei în vorbă. Unii din ei mergeau tot spre Şanhai, fără să ştie bine ce-i aşteaptă acolo. Începură să vorbească despre necazurile de acasă, despre scopul călătoriei. Cam toţi aveau aceleaşi lucruri de spus. Veni vorba de recoltă, de preţuri. Atmosfera din vagon se însufleţi tot mai mult. Femeile care şedeau într-un colţ începură să-şi alăpteze pruncii gălăgioşi, vîrîndu-le în gură sînii ce atîrnau ca nişte pungi goale. Prin ferestre pătrundea lumina vie a soarelui, aruncînd pete jucăuşe, în ritmul mersului, pe feţele istovite şi îmbrăcămintea murdară a călătorilor.

Căldura din vagon şi puţinătatea hranei pe care o înfulecaseră după o noapte întreagă de aşteptare, ghemuiţi pe lîngă zid sub biciuirea vîntului rece, îi moleşi de tot. Pleoapele li se lipeau de somn, discuţiile se potoliră şi sforăiturile se porniră din nou.

„Du ! Du !“ se auziră cîteva şuierături stridente. Fumul negru şi aburul alb învăluiră locomotiva. Roţile scrîşniră, iar în vagon începu forfota.

— Ia uitaţi-vă, uitaţi-vă ! Ce case ! Iar mai încolo nişte coşuri, vedeţi ? Astea-s fabrici !...

Trenul sosi la Şanhai.

Garnitura lungă se opri în faţa peronului şase. Din cîteva vagoane coborîră oameni sosiţi de prin diferite sate şi cătune. Cei şase ţărani-consăteni, strînşi mănunchi, fură luaţi de iureşul mulţimii şi purtaţi spre ieşire. În urma cîtorva cucoane pudrate, înfăşurate în blănuri, păşeau hamalii. Cucoanele atîrnau de braţul bărbaţilor, care, ocolindu-i pe săteni, goneau spre ieşire atît de iute, de parcă s-ar fi luat la întrecere cu cineva. Cei mari strigau, copiii le ţineau isonul. Uneori, cei care reuşiseră să se strecoare în faţă, începeau deodată să-şi croiască drum cu coatele înapoi. „Ticăloşilor ! Unde eşti, puişor ?“ îl auzeai strigînd pe cîte unul.

Zăpăciţi, speriaţi, ba înghiontiţi afară din mulţime, ba tîrîţi din nou în iureşul ei, ţăranii reuşiră să iasă pînă la urmă în stradă. Prin faţa lor trecu în goană un automobil negru, cît pe-aci să dea peste ei.

— Porcilor ! le strigă şoferul, scoţînd capul din cabină.

Din partea opusă răsări deodată o ricşă. Ţăranii se feriră tocmai la timp. O femeie care mergea în spatele lor, îmbrăcată într-un halat

lung, cu buzele roşii ca sîngele, le strigă cu o voce stridentă.

— De-aţi crăpa o dată!

Ajunşi la o încrucişare de străzi, consătenii se opriră să ţină sfat. Hotărîră ca Cijan Prostovanul să meargă înainte şi să întrebe care-i drumul. Cijan îşi deschise, cît putu de larg, ochii plini de puroi şi, schiţînd un zîmbet, încercă să se adreseze trecătorilor care i se păreau mai binevoitori.

— Da-ţi-mi voie să vă întreb, cum se poate ajunge pe strada Uţziaţziao?

Unii clătinau doar din cap drept răspuns, alţii îl sfătuiau: „Cred că trebuie s-o apuci spre vest. Mai mergi puţin şi întrebi din nou".

— Ce ţărănoi necioplit! îşi şopteau fetele.

Atenţia ţăranilor fu atrasă de vitrinele magazinelor în care erau expuse o sumedenie de fleacuri bălţate... Nu mai văzuseră în viaţa lor aşa ceva.

— Ei, bătrîne Lun, ia priveşte la păpuşica asta goală. Parcă trăieşte. Cînd o să punem mîna pe ceva bani, n-ar fi rău să cumpărăm o drăcie ca asta, s-o ducem acasă şi s-o punem pe dulap!

Se opreau la fiecare pas, minunîndu-se în faţa cîte unei vitrine, dar o dată îşi aduceau aminte şi începeau să se îndemne: „Haideţi, haideţi! Să-i găsim întîi pe-ai noştri şi-om sta după aceea de vorbă".

— Ia te uită, Ţiao Lao-san! Ce mai fete şi-n Şanhaiul ăsta! Nu te mai saturi privindu-le. Se vede că au prins meşteşugul boitului de la drăcoaicele de peste mări! începu din nou unul din ei, uitîndu-şi se vede necazurile.

În felul ăsta colindară ei o stradă după alta. Lăsară în urmă cartierele minunate şi ajunseră pe o stradă pavată cu pietre mari. Aici nu se mai vedeau decît căsuţe mici cu acoperişuri de ţiglă. De ambele părţi ale străzii se înşirau tarabele negustorilor, înconjurate de ţînci murdari. Smiorcăind, copiii înfulecau cu privirea alunele expuse pe tarabe. Ştrengarii mai îndrăzneţi, cu şepci rupte, îndesate bine pe cap, se fugăreau pe caldarîm. Cărăuşii împingeau roabe pline cu pietre, praf de cărbune sau gunoi, răcneau puternic şi-i ocoleau cu grijă pe ştrengarii care se zbenguiau ca nişte mînji sălbatici. Uneori, pe stradă treceau în goană autocamioane încărcate cu mărfuri. Copiii alergau chiuind după maşină, dar se lăsau păgubaşi şi

se întorceau repede înapoi. Cîini bătrîni şi jigăriţi, ca nişte vagabonzi istoviţi, se dădeau în lături privindu-i cu nepăsare pe trecători.

Ţăranii începură din nou să întrebe care-i drumul şi aflînd că nu mai au mult, prinseră curaj. Se apropia înfăptuirea umilei lor speranţe. Intre timp soarele se ridică mai sus. Cijan Prostovanul, care mergea în frunte, începu din nou să vorbească.

— Nu i-am mai văzut de trei ani. Bărbatul sori-mi e tare voinic. Cînd ieșea la cîmp, muncea cît doi. Dar l-a pîndit nenorocul, a dat peste militari şi l-au înhăţat. Şase luni a muncit în armată ca hamal. Pe urmă a fugit de acolo. S-a întors acasă, dar moşierul arendase de-acu pămîntul lui altuia. Nici cu pămîntul n-o prea scotea la capăt, nici cheltuielile nu şi le acoperea. Aşa că şi-a pus în gînd să plece de acasă. Şi-a luat nevasta şi s-a dus la Şanhai. Pot să spun că s-a căpătuit. Am auzit că scoate peste zece iuani pe lună. De-aş găsi eu o slujbă ca asta, ce m-aş mai bucura! Tare mă tem însă că n-o să-l găsim acum acasă. In schimb pe soră-mea o găsim negreşit.

— Frate Cijan, dacă-ţi găseşti de lucru, nu mă uita nici pe mine. Acasă te bizui pe tata, pe mama, dar cînd pleci de lîngă ei, singurul sprijin rămîn prietenii. In voi îmi e acum toată nădejdea, zise neliniştit Ţiao Lao-san.

— Nici nu mai încape vorbă! O dată ce am plecat împreună, de-om găsi un codru de pîine, o să-l împărţim frăţeşte, îl încredinţă mărinimos Cijan Prostovanul. Dacă-mi găsesc primul de lucru, îţi împrumut şi ţie ceva parale, de asta să n-ai grijă.

— Dacă nu-l găsim pe cumnată-tu acasă, mergem să-l căutăm pe Cijao Sî-de. Frate Lun, unde stă unchi-tu?

— Nici eu nu ştiu prea bine. Lucrează la filatura japoneză. Las' că ajungem acolo şi întrebăm...

Dar deodată, Lun îşi aminti că s-a luat cîndva la bătaie cu unchi-su Cijao Sî-de din pricina unui coş cu cartofi şi că i-a spart capul. Acum Lun se găsea la Sanhai şi se vedea nevoit să-l roage pe Cijao Sî-de să-i găsească şi lui de lucru. Nu prea credea că se poate bizui pe el şi-i păru rău de bătaia aceea. Căută să se îmbărbăteze: „Unchiul tot unchi rămîne. N-o să-l lase inima să mă vadă cum mor de foame".

Intrebară iarăşi pe unde-i drumul şi cotiră pe o ulicioară, unde nu mai erau decît cîteva co-

cioabe și căsuțe cu acoperișuri de olane. Din curți venea un miros de murdărie și gunoi dospit de soarele iernii.

Sărind peste o băltoacă, țăranii se opriră în fața unei portițe făcute dintr-o îngrăditură de bambus. Cijan Prostovanul strigă tare:

— Li Iun-fa! Li Iun-fa!

De după niște scutece ce se uscau pe prăjini de bambus apăru o fetiță de vreo doisprezece-treisprezece ani. Ea-și holbă ochii, privindu-i nedumerită pe străini. Lațele rare și gălbui făceau ca fața ei urîtă să pară și mai respingătoare. Apoi se ivi la fereastră un alt cap ciufulit, deasupra căruia atîrna ceva de care nu-ți puteai da seama ce e. În jurul casei erau răspîndite grămezi de sticle sparte, cioburi de vase, zdrențe. Prin casă răsunau pași, dar nimeni nu ieșeau să-i întîmpine pe cei sosiți.

— Li Iun-fa! Li Iun-fa! Soro...

— Frate A-fa, vezi că întreabă cineva de tine, spuse omul cu capul ciufulit.

Dinspre partea de răsărit a căsuței ieși Li Iun-fa, gol pînă la brîu. In mînă ținea o haină de bumbac. Pieptul altădată puternic al țăranului se uscase, iar obrajii i se scofîlciseră atît de tare, încît Cijan Prostovanul nici nu-l mai

recunoscu. Acesta însă îl zărise de îndată. Cu haina de bumbac în mînă, el se apropie în grabă de Cijan și, agitîndu-și brațele sfrijite, strigă zîmbind:

— Prostovane, care va să zică tu erai!

Dar deodată zîmbetul i se șterse de pe față. Li Iun-fa îi zări pe oamenii care stăteau în spatele lui Cijan și amuți. Cijan Prostovanul începu să vorbească. Încercă să zîmbească, dar nu-i reuși. Înfățișarea atît de schimbată a cumnatului său trezi în el nu numai nedumerire, dar și milă. Era înmărmurit și îndurerat.

— Nu te-am mai recunoscut îngîimă Cijan Prostovanul. Ai îmbătrînit. Ai fost bolnav cumva? Dar soră-mea ce face?

— Intrați! Ați venit împreună? Tu ești, Van A-er? Te-am recunoscut. Da... m-am schimbat! Tot mai bine e să lucrezi pămîntul. Intrați în casă! spuse el punîndu-și haina și-i conduse înăuntru.

In tindă erau îngrămădite tot soiul de vechituri și rufărie de pat. Mai era și o sobiță. Rămînea doar un spațiu îngust de trecere, care ducea într-o cămăruță, pe care Li Iun-fa o închiria cu doi iuani pe lună. După ce intrară înăuntru, odăița deveni neîncăpătoare. Veniți

din lumina strălucitoare de afară, odaia le păru foarte mohorîtă. Li Iun-fa trase mai aproape o bancă lungă şi poftindu-i pe musafiri să ia loc, întrebă din nou:

— Acum aţi sosit la Şanhai?

În pat, pe o grămadă de cîlţi de bumbac, zăcea ghemuită o femeie.

— Prostovanul să fie oare? întrebă ea gemînd.

Cijan Prostovanul se apropie de ea. Tovarăşii lui de drum tăceau. Aveau senzaţia că o imensă greutate li se aşezase pe inimă...

— Tu, Prostovane, ai venit tocmai la timp. Soră-ta pomeneşte mereu de voi; o chinuieşte rău dorul de sat. „Măcar de-aş vedea un copăcel", o aud mereu spunînd. Dacă aş fi putut face rost de bani pentru drum, ne-am fi întors de mult. Am auzit că anul trecut a fost o recoltă frumoasă. Aş fi luat şi eu cîţiva mu să-i însămînţez. Ce crezi, aş fi putut găsi? Hm... Uite-te la mine cum am slăbit. Bolnav nu sînt, dar nu rezist la munca de cîte paisprezece ceasuri în şir. Maşina asta îmi vlăguieşte toate puterile. Aici, dacă nu te cureţi din pricina maşinii, poţi să te socoţi un om fericit. Asta-i viaţa noastră...

Dar voi, Prostovane, ce aveţi de gînd să faceţi aici?

Din grămada de cîlţi de bumbac femeia se ridică în capul oaselor. Avea un chip înfricoşător, de bătrînă vrăjitoare.

— Frate, tot mai bine e acasă! spuse ea. Mai găseşti cîte ceva de-ale gurii. Eu, pe lîngă toate, am fost şi însărcinată. Intr-o zi, cînd era grevă la fabrică, am căzut şi am lepădat copilul.

— Cumnate! Am vrea să ne întoarcem în sat. Ne-ai putea ajuta să ne găsim acolo un rost? La Şanhai nu e de lucru, n-avem din ce trăi. De două luni şi mai bine nu găsesc nimic de lucru, iar dînsa zace bolnavă. Dar voi de ce-aţi venit încoace?

Cijan Prostovanul nu ştia ce să-i răspundă. Işi muşca buzele şi se uita mut cînd la soră-sa, cînd la cumnatul său. Nu-i venea să creadă că-i are în faţa ochilor şi nu găsea nici un cuvînt de mîngîiere pentru aceşti oameni care se prăpădeau de foame. Simţi parcă în el un val de furie împotriva lor şi era gata să-i socotească vinovaţi de cea mai cumplită crimă. I se părea că l-au înşelat, pe el şi pe tovarăşii lui de drum, ademenindu-i la Şanhai, unde chipurile ar fi uşor să găseşti de lucru şi să cîştigi parale.

Acum simțea că-i urăște pentru că nu mai au de lucru și-i venea să-i lovească sau să se arunce asupra celor cu care venise aici. Dar nici aceștia nu-l priveau pe Cijan Prostovanul cu mai multă prietenie. Și ei păreau că sînt gata-gata să se încaiere cu el. Țiao Lao-san, suprinzînd privirile acestea mînioase, nu se mai putut reține și-l podidiră lacrimile.

Se înserase. Soarele dispăruse pe după case, lăsînd o lumină palidă și mohorîtă. Grupul de țărani tot mai rătăcea pe străzile pline acum de muncitori, care se întorceau acasă după o zi de muncă. Țăranii îi cercetau cu priviri pline de invidie. Muncitorii cu capetele plecate, abia tîrîndu-și picioarele de oboseală, priveau cu ochi stinși și păreau că nu văd nimic din tot ce-i înconjoară. Din cînd în cînd, întîlneau în mulțime și femei, cu fețe îngrozitoare, buhăite de băutură. Pe haine și în păr li se prinseseră cîlți de bumbac din fabrică. Vîntul ridica ghemotoace albe și le purta departe. Mila se cuibărea în inimile țăranilor, dar sentimentul acesta nu putea înăbuși în ei teama în fața propriei nenorociri. Grăbiră pasul. In cele din urmă, Van A-er, privindu-l furios pe bătrînul Lun, izbucni:

— Ce-i tot dai zor cu fabrica japoneză, fa-fabrica japoneză! Știi tu cîte fabrici japoneze sînt la Șanhai?

— Nu știu. Poate știi tu?

Ii dădea într-una cu fabrica japoneză. Atîta auzise și el.

— Nu vă mai certați, nu vă mai certați! Haideți mai bine să găsim un locșor unde să putem căpăta o înghițitură de apă și să îmbucăm ceva. Mîine dimineață mergem împreună la Putun. Acum cîteva zile am primit o scrisoare de la un unchi al meu. El are sigur de lucru. La ce bun să ne certăm? spuse împăciuitor Li Sean-lin.

— Bine, bine... se învoi Cijan Prostovanul, îndreptîndu-se împreună cu ceilalți spre un mic birt. Cijan era cu gîndul la soră-sa, pe care o văzuse zăcînd în pat. „Va să zică avortase și se hrănea numai cu fiertură de mei. Ar fi dorit atît de mult, săraca, să mănînce o plăcintă cu slănină! Bărbatu-său însă nu era în stare să i-o cumpere. Ce-ar fi să-i duc cîteva plăcinte din astea? — gîndi Prostovanul — că tot mai am un iuan și patru țziao de argint..."

Intrară în birt și comandară un ceainic de ceai. Fiecare își scoase din traistă resturi de li-

pii uscate, aduse de acasă. Dar stomacurile lor goale păreau nu că se umple, ci dimpotrivă, că se golesc şi mai tare. Hrana sărăcăcioasă pe care o înghiţiră nu le putu nici pe departe potoli dorinţa sălbatică de a se sătura. Şi Van A-er întrebă iarăşi, nerăbdător:

— Unde lucrează unchi-tu? Ştii bine?

— La Putun, piaţa Tziaţzia, nu departe de fabrica anglo-americană de tutun. De cinci ani tot acolo lucrează. Cred că o să poată...

— Chiar dacă el are de lucru, tot n-o să ne poată hrăni pe toţi, îl întrerupse Ţiao Lao-san. Pentru tine poate o să găsească, dar n-o să se-apuce să ne caute de lucru la toţi. Nu l-ai văzut pe cumnatul lui Cijan Prostovanul? Să-ţi fie de învăţătură. Mai erau acolo alte două familii fără lucru.

— Să-l ia naiba cu fabrica lui japoneză cu tot! îşi încleştă pumnii bătrînul Lun. Şi ura mocnită împotriva lui Cijao Sî-de îi biciui din nou inima. Simţi deodată dorinţa nebună să-l mai întîlnească o dată pe bătrîn şi să-i dea o mamă de bătaie.

Cîţiva oameni, care şedeau mai la o parte, discutau şi ei cu aprindere. Un flăcăiaş de vreo

şaisprezece ani, într-o scurtă ruptă, căptuşită cu vată, cu faţa pămîntie, trecută înainte de vreme şi cu părul plin de praf, trăgea cu sete dintr-o ţigară; o ţinea în mîna stîngă, iar cu dreapta descria prin aer diferite cercuri în timp ce povestea:

— Cum auzii şuierăturile, simţii inima zvîcnind în piept. Înţelesei îndată că nu-i a bună. Şi într-adevăr, peste puţin timp răsunară împuşcături. Ştiţi cîţi au fost ucişi? Au fost doborîţi la pămînt cîteva zeci, din care vreo cinci n-o să se mai scoale. Bestia aia de Van a dat poruncă să se tragă. E ajutorul administratorului. Pentru el, să omori cîţiva muncitori nu înseamnă nimic. Dacă stîrniţi zarvă mare, închide frumuşel fabrica. Sînteţi cîteva mii, ce-o să vă faceţi? Să declaraţi grevă acum, să cereţi ca mişeii să fie pedepsiţi, să fie plătite pensiile şi banii pentru medicamente? Toate astea, după mine, sînt zadarnice. Pe muncitori nu-i ucid de azi, de ieri. Şi greve am mai văzut noi. La lucru ne-ntoarcem nu pentru că n-am avea curaj. După mine, toţi ăştia ar trebui curăţaţi. Ce, n-o să fim noi în stare să pornim singuri fabrica?

Un alt flăcău, ceva mai în vîrstă, cu fața tot atît de pămîntie și cu părul răvășit, întrebă calm:

— Pe cine vrei să cureți, mă? Nici n-apuci să ridici mîna c-ai și trecut pe lumea ailaltă, iar de pe capul lui nu se va clinti un fir de păr. Totul trebuie făcut cu socoteală. Astăzi mai sînt unii care-i cred pe patroni oameni cumsecade. Există și alții, care-s mai bucuroși să moară decît că cîrtească. Iar pe alții, capitaliștii i-au cumpărat. Ăștia au devenit cîinii de pază ai stăpînilor și mult rău fac muncitorilor. De-asta totul trebuie pregătit cu multă socoteală. Stînd aici și strigînd, aducem prea puțin folos. Și chiar dac-am omorî cîțiva fabricanți, ce mare scofală? Acum trebuie lămurit fiecare muncitor în parte, ca să înțeleagă: să fie cu toții laolaltă, să acționeze ca unul singur. Trebuie să ne cerem drepturile, să nu îngăduim concedierea muncitorilor! Tu, U-țzî, nu te grăbi, o să vină o dată și ziua...

Auzind aceste discuții, țăranii amuțiră înspăimîntați. In fața lor, la o măsuță, ședea un om care tocmai oprise pe un băiețel cerșetor ce intrase în birt, și-l descusea:

— A-țzin, cum o mai duce taică-tu cu mîna? Dar mă-ta, nu și-a găsit încă un iubit? După cît se pare, taică-tu n-o să mai aibă ce mînca dacă nu se învoiește la asta. Are nevastă tînerică, o să poată cîștiga ceva bănișori — bine de el! Dar tu, broscoiule, de ce-ai venit încoace? Vezi să nu te ia drept hoț de buzunare și să te bage la răcoare, să îngrași păduchii.

— Du-te-n... îl înjură băiatul grosolan și-o zbughi pe ușă.

— Tii, ce porc! se întoarse omul spre țărani. Am lucrat cu taică-su într-un atelier. Luna trecută, nu știu cum — se vede că i s-a făcut rău — l-am auzit deodată urlînd și căzînd grămadă. Ii prinsese mîna cureau de transmisie și i-o zdrelise toată. L-am găsit într-un lac de sînge. Carnea-i atîrna bucăți-bucăți. Credeam că n-o să mai scape cu viață. Dar a rezistat. Zace acum în pat, însă de lucrat n-o să mai poată lucra. I-au dat de la fabrică zece iuani. Neveste-si nu-i rămîne decît să fure. Și puștiul mai cerșește, mai fură. Voi, se vede treaba, nu știți cum se zbat muncitorii. După cîte văd, abia ați venit la Șanhai. A, aici aveți unde vă distra. Cu un bilet de douăzeci de cenți aveți reprezentație o după-amiază întreagă. N-ar fi

rău să vizitați și concesiunea franceză. E acolo o casă cu paisprezece etaje, iar în jur sînt atîtea automobile, parcă ar fi un furnicar! Cu ce vă ocupați?

Țăranii atraseră atenția și altor meseni. Schimbau între ei priviri stînjenite, neștiind ce să răspundă. Cijan Prostovanul își luă pînă la urmă inima în dinți și spuse cu glas tare:

— Am venit la niște neamuri. Vrem să ne găsim de lucru aici.

Răsună un hohot batjocoritor, care-i înspăimîntă și mai mult pe țărani. Cineva spuse cu răutate:

— Se vede treaba că fără voi prea puțină lume moare aici de foame, d-aia v-ați grăbit încoace, să vă găsiți mai repede moartea. Zeci de mii de oameni stau aici fără lucru...

— Nici la țară n-avem ce mînca. Puținul pe care-l strîngem, trebuie să-l dăm și pe ăla moșierului. Pînă și din îngrășăminte sîntem siliți să dăm o parte. Un bob de orez nu rămîne în casă. Am împrumutat cîte doi iuani pentru drum, și doi iuani înseamnă o baniță de orez. La vară va trebui să dăm pentru asta trei dani. N-am știut noi ce se petrece aici la Șanhai. De-am fi știut, nu veneam...

— N-au ce mînca — se duc la moșier. Întocmai ca și la noi: n-avem de lucru — mergem la fabricant. Voi le stropiți ogoarele cu sudoarea și sîngele vostru, iar noi lăsăm în atelierele patronului sîngele și carnea noastră, bucată cu bucată...

Birtul se umplu de oameni. Țăranii erau în centrul atenției. Dar din toate cîte s-au vorbit, ei n-au auzit nimic care să-i liniștească. Dimpotrivă, cu cît auzeau mai multe, cu atît își simțeau inima mai grea. Nu mai putură îndura și ieșiră din birt.

— Ce-i de făcut? mormăi Țiao Lao-san. Îmi pare că va trebui să luăm trenul înapoi...

„Mă duc mîine dimineață la Putun. Îl găsesc pe unchi-miu și am să văd ce-oi face. Poate că la Putun situația-i mai bună“ gîndi Li Sean-lin.

— Unde-aș putea eu să cumpăr niște plăcinte cu slănină?... se frămînta Cijan Prostovanul, mijindu-și ochii umflați.

...În partea unde răsărea luna de după case era satul natal. Pe ogoare domnea liniștea. Cînd și cînd, se auzea în depărtare lătratul unui cîine. Stelele, ca niște ochi învăluiți în tristețe, sclipeau deasupra capului. Luna se pitea mereu

pe după nori Vîntul sufla din ce în ce mai rece. Printre ramuri se auzeau chemările neliniştite ale păsărilor, care se adăpostiseră acolo peste noapte. Pîraiele susurau încet. Traversînd cînd un pîrîiaş, cînd altul, ocolind cînd un deal, cînd altul, liniile de cale ferată se pierdeau în depărtarea nesfîrşită.

În noaptea asta, doi oameni păşeau de-a lungul căii ferate — unul înalt, altul scund. Se întorceau acasă.

Cel înalt mergea în faţă, fixînd cu ochii lui plini de puroi orizontul îndepărtat, pierdut în întunericul fără de sfîrşit al nopţii. Din cînd în cînd, ridica mîna pentru a alunga o lacrimă.

— Dacă ştiam, mai bine luam trenul împreună cu Ţiao Lao-san. Ce crezi, A-er, cît mai avem de mers?

A-er care-l urma la un pas distanţă, îşi înălţă capul şi scrutînd depărtarea răspunse:

— Ce tot întrebi? Dacă am pornit-o, apăi să mergem. Om ajunge într-un sat şi-om găsi noi un adăpost contra vîntului pentru la noapte. Mîine o să mai mergem o zi, apoi alta, şi după aia o să vedem.

— Eh!...

Continuară drumul în tăcere. N-aveau chef de vorbă. În faţa ochilor lui Cijan Prostovanul stăruia chipul surorii sale — chipul acela înfricoşător, de mort. Apoi şi-o aminti zăcînd în pat, ca un cadavru, îmbrăcată într-un halat subţire... Putea oare să-l învinovăţească cu ceva pe cumnat? Cijan îşi aminti şi băieţaşul cerşetor. Se gîndi apoi la femeile care trebuie să plîngă lîngă cadavrele bărbaţilor lor, împuşcaţi din ordinul administratorului. Îşi aduse aminte de căsuţa în care locuiau neamurile sale. Toţi de acolo îşi făceau injecţii cu morfină, din care pricină pierduseră înfăţişarea oamenilor vii. Pielea feţei le era uscată şi înnegrită, iar pe corp se vedeau numai urme de înţepături. Cumnatul-său îi spuse că fără morfină n-au putere să lucreze, iar injecţiile aduc inevitabil moartea... De multe îşi aduse aminte Cijan Prostovanul. I se părea că cerul coboară încetul cu încetul şi-l striveşte sub apăsarea lui. Simţi că se înăbuşă şi începu să alerge nebuneşte, cu privirea aţintită înainte şi strigînd:

— A-er! A-er!

Acesta o luă la fugă după tovarăşul lui.

— Cijan! strigă A-er ajungîndu-l din urmă şi prinzîndu-l de mînă.

Rămaseră un timp așa, strîns lipiți unul de altul. Apoi, după ce-și reveniră, o porniră mai departe.

— Ce pacoste, A-er !...

— Nu te mai gîndi la asta. Lasă, nu te mai gîndi. Li Sean-lin e om rău. De bună seamă că l-a găsit pe unchi-su, dar mult îi pasă lui de noi !

— Tare mă tem că nu e așa. Poate că o duce chiar mai rău ca noi. Si-liu s-a dus și el cu dînsul. Ala a fost întotdeauna un flăcău de treabă.

— Prostovane ! Cred că bătrînul Lun avea dreptate cînd zicea că muncitorii o să găsească o ieșire pentru că sînt cu toții laolaltă. El a hotărît să rămînă acolo. Și noi, țăranii, trebuie să ne unim... Lun a rămas la Șanhai — un cerșetor mai mult și-atîta tot...

— A-er, dar de unde ai să plătești ăi trei dani ?

Tăcură din nou, lăsîndu-și capul în piept. Vîntul rece sufla deasupra capetelor lor. În jur era liniște.

Deodată, se auzi din depărtare huruit de roți, apoi se zări felinarul locomotivei. Pe cerul plumburiu fumul gros se profilă ca o pată întunecată și trenul trecu în goană, luminînd viu pentru o clipă cele două siluete omenești. Era trenul spre Șanhai. În vagonul de clasa a patra stăteau alți țărani culcați claie peste grămadă. Erau cei care nu mai puteau îndura traiul de la țară. Și ei dormeau cu gurile schimonosite, din care se prelingea saliva. Și ei visau o fericire modestă și totuși nerealizabilă. Erau grăbiți să ajungă la Șanhai.

Cînd huruitul roților amuți în depărtare, pe cîmp se așternu iar liniștea. Van A-er, cu gura strîmbă de mînie, strecură printre dinți :

— Ai trei dani ? Știu eu de unde am să-i plătesc ? Cîinele de Sun ! Lasă, c-o să mă pomenească el !

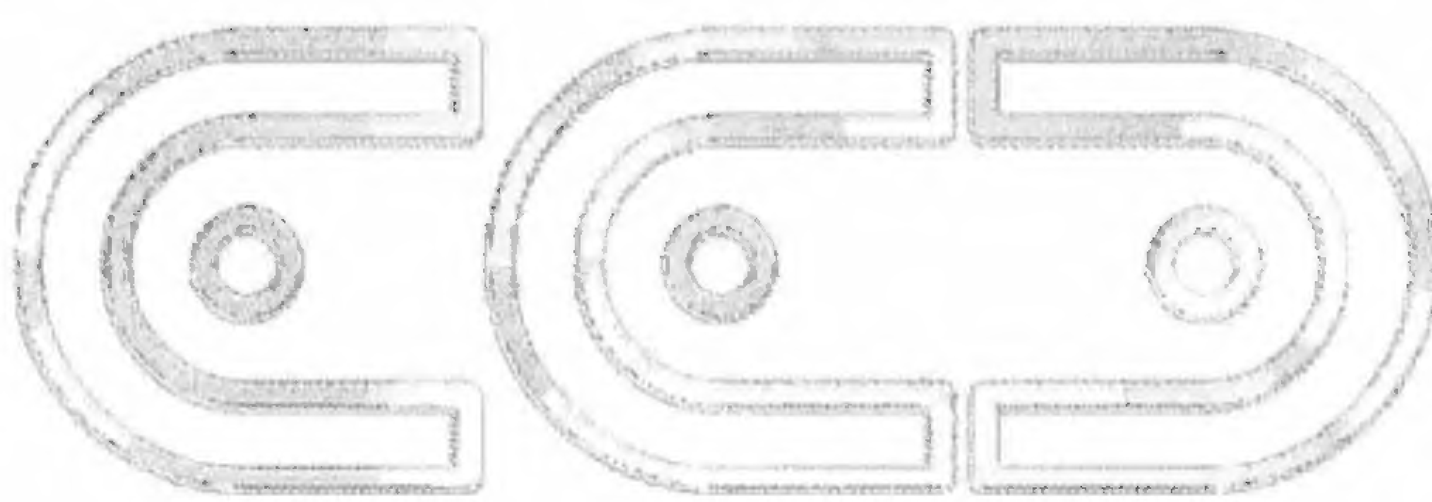
1933

Responsabil de carte: M. Aderca
Tehnoredactor: A. Vîntu
Corector: E. Timiș

Dat la cules 13.06.955. Bun de tipar 29.06.955. Tiraj 15.100 ex. Hîrtie ediții tip B. de 60 gr. m.p. Ft. 700×1000/32. Coli ed. 3,44. Coli de tipar 3,5. Ediția I. Comanda 2049. A. nr. 02559. Pentru bibliotecile mici indicele de clasificare 8 A=R.

Tiparul executat sub com. nr. 1768 la Combinatul Poligrafic Casa Scînteii „I. V. STALIN". București R.P.R.

Scanare și prelucrare digitală

de

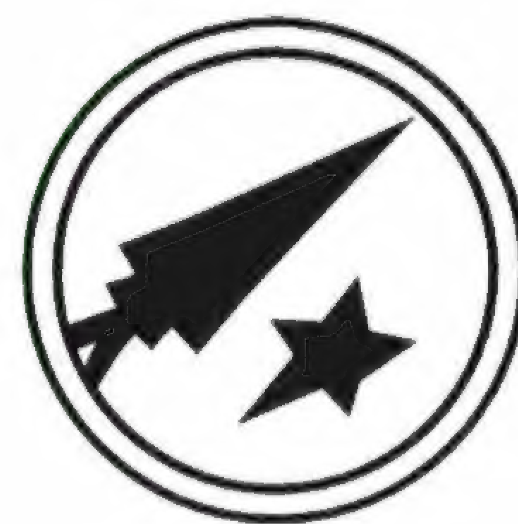

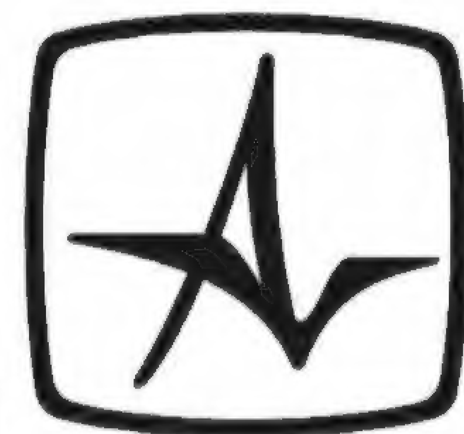
Anonim

și

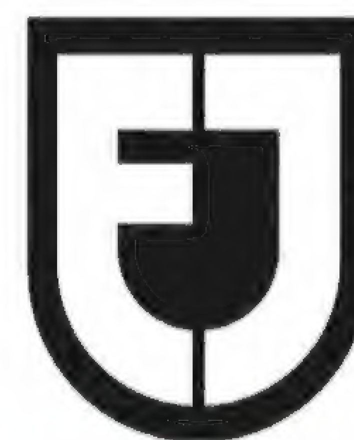

CAT Graur

Antwerpen

2023

